

Об'єднання: процес пішов?

Головна новина українського політикуму — об'єднання найбільших партій опозиції “Батьківщини” і “Фронту змін”. Офіційно це відбулося на об'єднавчому з'їзді у суботу 15 червня на Михайлівській площі столиці.

Петро АНТОНЕНКО

Напередодні обидві партії провели свої з'їзди. “Фронт Змін” ухвалив рішення про саморозпуск партії і злиття її з “Батьківщиною” — на основі індивідуального вступу своїх партійців у об'єднану партію. З'їзд “Батьківщини” переобрав Юлію Тимошенко на посаду голови партії і обрав нове керівництво. Колишній лідер “Фронту Змін” Арсеній Яценюк, шойно отримавши квиток нового члена партії “Батьківщина”, тут же був обраний головою її політ-ради.

Отже, те, що було задеклароване виборцям мало не рік тому перед початком парламентської виборчої кампанії, нарешті зрушило з місця. Адже дві партії цим об'єднанням задекларували процес “формування найпотужнішої демократичної партії для відновлення демократії та справедливості в Україні”.

Але варто згадати, що торік, ідучи на вибори як Об'єднана опозиція під прапором партії “Батьківщина”, адже новий закон ліквідував на виборах блоки партій, Меморандум про спільну участь у виборах і в наступному парламенті підписали 7 партій. Це “Батьківщина” (лідер Ю. Тимошенко), “Фронт змін” (А. Яценюк), “Громадянська позиція” (А. Гриценко), “За Україну” (В. Кириленко), Народний рух України (Б. Тарасюк), Партія “Реформи і порядок” (С. Соболєв), “Народна самооборона” (Ю. Луценко). Усі ці партії, принаймні на словах, декларували майбутнє об'єднання в єдину партію, найімовірніше всього на базі тієї ж “Батьківщини”. Обіцянки ці давно забули. Юрій Луценко ого-

лосив про “припинення”, тобто фактичний саморозпуск свого політичного проекту “Народна Самооборона”. Недавно НРУ “влив” у себе Українську народну партію, але, схоже, від партії можуть відколотися деякі обласні організації. Не марно ж на Михайлівській площі було оголошено про об'єднання з “Батьківщиною” і якоїсь “частини Народного руху”.

Інша історія з партією “Реформи і Порядок”. Її в суботу також було названо як таку, що об'єдналася з “Батьківщиною”. Утім, досить умовно. Напередодні, у п'ятницю, ПРП чомусь не спромоглася провести з'їзд, який би ухвалив саморозпуск партії. Її голова Сергій Соболєв пояснив, що такий з'їзд і таке рішення планується на вересень, що перед цим треба провести ліквідацію обласних і районних організацій ПРП. Однак це ж не заважало провести з'їзд і так само, як “Фронт Змін”, ухвалити принципове рішення про саморозпуск і влиття в “Батьківщину”.

Нарешті про дві останні партії цієї “сімки”. Це, безумовно, “партії-прізвиська”, які тримаються на імені лідерів. Голова “Громадянської позиції” Анатолій Гриценко давно вже є “дисидентом й інакшумцем” в Об'єднаній опозиції, хоч був другим номером її виборчого списку, одразу після Яценюка. Він заявив, що в нову партію його ніхто особливо не запрошував. А лідер партії “За Україну” В'ячеслав Кириленко мотивував відмову злиття ідеологічними причинами, мовляв, ми “правіші” від “Батьківщини”. Хоча восени, у розпал виборчої кампанії, той же Кириленко, разом з Яценюком, говорили на

брифінгу в парламенті, що партія “За Україну” невдовзі вливається у “Фронт Змін”.

Наш демократичний політикум ніяк не позбудеться вірусу роз'єднаності. Та це ще й постійно “підігрівають” зовні. Ось і в ці дні надто багато злостивих коментарів щодо об'єднання двох партій, розмов про якісь суперечності між старою гвардією “Батьківщини” і новою в особі “фронтменів” із їхнім (тепер уже спільним) лідером Яценюком. Усі ці розмови мають відступити на другий план перед головним: об'єднання партій відбулося.

Урешті, це прогнозувалося. Арсеній Яценюк свій вибір зробив понад рік тому, коли пішов на вибори разом із “Батьківщиною”. По суті, уже тоді він ліквідував свій також лідерський політичний проект — партію “Фронт змін”. Двох (на той момент) років правління регіоналів на чолі з Януковичем вистачило, щоб зрозуміти просту істину — сила демократії справді лише в єдності. Важливо також, що Арсенія Яценюка однозначно підтримала Юлія Тимошенко, лідер не лише “Батьківщини”, а й Об'єднаної опозиції. Саме вона рекомендувала з'їздові партії обрати Арсенія Яценюка головою політради.

Об'єднавчий з'їзд ухвалив ідеологічний Маніфест оновленої і об'єднаної партії “Батьківщина”, який підготувала Юлія Тимошенко. У ньому чітко задекларовано, що партія за повноправне членство України в Євросоюзі. Це щодо всляких “Митних” та інших союзів. Також у Маніфесті підкреслюється, що єдиною державною мовою має бути лише українська. Маніфест засуджує нацизм і сталінізм “як явища одного порядку, котрі несли з собою геноцид, порушення прав та свобод людини, військові злочини та злочини проти людства”. А це відповідь регіоналам, які намагалися, готуючись до президентських виборів, “розкручувати” тезу “антифашизму”, вдаючи, нібито не знають, що “комунізм дорівнює фашизму”. А нинішня влада по суті прокомуністична.

Об'єднавчий з'їзд підтримав висунення Юлії Тимошенко кандидатом у Президенти України на наступних виборах. Також з'їзд вимагає скасування всіх антинародних рішень, ухвалених нинішньою владою, зокрема і в соціальній сфері. Ще одна вимога — проведення в столиці цього року виборів мера і Київради.

● Є й ТАКА думка

**«Батьківщина»... раз!
«Батьківщина»... два!
«Батьківщина»... три!
Продано!**

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

У п'ятницю, 14 червня, за всіма біблейськими законами відбулася “таємна вечеря” — закритий з'їзд, де “освятили” майбутню зраду: здачу колись могутньої (могла навіть розпускати Верховну Раду 2007 року!) партії “Батьківщина” політичним рейдерам — Яценюку та його “зеленим фронтвикам”. Тому Яценюку, який разом із Тігіпком і Тягнибоком не дали можливості лідеру “Батьківщини” Юлії Тимошенко стати президентом у другому турі президентських виборів 2010-го! І тим самим “фронтвикам”, котрі у відсутність Тимошенко забрали з якогось дива половину виборчого списку “Батьківщини” на минулорічних виборах до Верховної Ради, викинувши з нього найпатріотичніших, дієвих і головне — непродажних — членів фракції БЮТ минулого скликання та набивши його вервечкою нинішніх “тушок”!

Найгірше в цій ситуації, що іудами виявилися саме ті особи в керівництві колишньої “Батьківщини”, які фактично провалили виборчу кампанію свого лідера на президентських виборах! Ба більше, у своєму листі зверненні Тимошенко нібито дякує найбільшим зрадникам і пропонує однопартійцям їм довіряти й підтримувати їхню “діяльність” на високих партійних постах і надалі... Також вона дякує партійцям — депутатам ВР минулого скликання, серед яких батьки-засновники проданої “Батьківщини” та яких вищеозначені особи повикидали з виборчих списків... Який цинізм...

У суботу ж на розрекламованому в ЗМІ Форумі об'єднаної опозиції на Михайлівській площі за повного безлюддя відбулася презентація новоявленого керівництва яценюківської “батьківщини”. І попри намагання прикрити це політичне рейдерство тюремними листами Тимошенко та демагогічними зверненнями Яценюка, Турчинова та інших промовців до її “образу”, це нікого не ввело в оману... Безлюдність навколо “театрального дійства”, попри заявлені аж 3 тисячі учасників і порожні ряди на самих “театральних підмостках”, яскраве тому підтвердження!

Зрада завжди була і буде зрадою! А іуд ніхто й ніде не вітав, хоч би якими фіговими листками прикривалися, хоч би в які тогирядилися!

P.S. Судячи з того, що до “союзників” на форум не прийшли ані Кличко, ані Тягнибок, а лишень відбулися формальними листами-привітаннями, а форум висунув від об'єднаної опозиції “єдиним” кандидатом у президенти Тимошенко, яка в нинішньому статусі не має на це жодних юридичних підстав, боротьба за президентське крісло між опозиціонерами, на горе виборцям і на радість ворогам, ще попереду...

Володимир ОГРИЗКО: «Європейський вибір — однозначно!»

— Володимире Станіславовичу, нещодавно Микола Азаров від імені України підписав у Мінську Меморандум із Митним союзом, за яким нам обіцяють вслякі економічні блага, якісь “нові можливості” інтеграції. Що все це означає насправді?

— Усі ці можливості Україна має і сьогодні. Тому говорити про якусь додану вартість не можна. Оскільки “примушення” України до Митного союзу є питанням суто політичним, шукати там якісь економічні підґрунтя, — справа недоречна.

Насправді йдеться про “порятунок обличчя” для Путіна, бо Україна фізично не може переглянути свої зобов'язання у СОТ на користь параметрів Митного союзу. Мабуть, це відразу не пояснили керівникам у Кремлі, от вони й намагалися “дотиснути”. З цього нічого не вийшло, тому і знайшли форму нікого ні до чого не зобов'язуючої декларації. Продали один од-

Європейський вибір України, курс на євроінтеграцію, а в майбутньому вступ до Євросоюзу зафіксовано нашим законодавством. Здавалося б, вибір зроблено. Але Російська Федерація, прагнучи відтворити колишній Союз, постійно намагається втягти Україну в якісь проросійські Євразійські утворення. Що стоїть за всім цим? На запитання нашої газети відповідає відомий політик, міністр закордонних справ України у 2007–2009 роках Володимир ОГРИЗКО.

ному повітря і залишилися задоволеними. Ну, і добре.

— Однією з головних умов для укладання в листопаді Угоди про Асоціацію України з Євросоюзом є вимога реформування у нас системи правосуддя, щоб воно було винятково неупередженим, не заполітизованим. Опозиція трактує це як мало не ультима-

тивну вимогу ЄС до України — звільнити Юлію Тимошенко, інакше Угода не буде укладена. А фракція “Батьківщина” взагалі ухвалила недавно рішення, що в разі не звільнення Тимошенко треба просити ЄС не підписувати таку Угоду.

— У дипломатії практика ув'язки якихось питань свідчить про те, що ті, хто це

робить, насправді не хочуть вирішення головного питання. Якщо перенести це на наші реалії, то можна зробити висновок, що у “Батьківщині”, мабуть, дуже ревниво дивляться на можливість укладання Угоди про асоціацію теперішньою владою. Це — примітивний погляд на національні інтереси, про які публічно так “турбується” згадана партія.

Насправді треба зробити все можливе і неможливе для укладання Угоди у листопаді. Інакше процес “примушення” України до любові з Росією перетвориться на банальне звалтування. Якщо у “Батьківщині” цього не розуміють, — треба розумнішати, якщо розуміють і діють саме у такий спосіб, — отже, працюють насправді проти національних інтересів України. Тож усе очевидно і дуже просто.

Спілкувався Петро АНТОНЕНКО

— Зараз чимало розмов про труднощі, навіть кризу друкованої преси в Україні. Ваша думка щодо цього?

— Ми стаємо свідками тихої загибелі друкованої преси. Свої зоряні часи вона прожила в середині 90-х років, коли були великі накладки, коли люди вранці стояли в чергах до кіосків, коли “Літературну Україну”, “Жовтень”, “Молодь України”, “За вільну Україну” розкуповували миттєво.

Потім відбувся різкий спад, і друкована преса перестала бути потрібною. Якщо раніше в метро практично кожен киянин щось читав, то нині це не так.

— Важко конкурувати з Інтернетом?

— Звичайно, Інтернет зручніший, оперативніший. Але друкована преса мала б змінитися, менше давати, умовно кажучи, вчорашніх новин, а більше проєктів, аналітики. Це ексклюзив, за яким пересічний блогер чи інтернет-журналіст не поїбжить. Преса відстала від часу. Але це не означає, що назавжди. Усе-таки у багатьох країнах світу є і дуже розвинений Інтернет, і дуже розвинена паперова преса. Вони доповнюють одне одного, а не знищують. У нас же і в Інтернеті людей мало, тож преса відстає не тому, що всі пішли в Інтернет. На жаль, аудиторія Інтернет-ЗМІ теж маленька. Навіть “Українська правда” має близько 150 тисяч відвідувань на день. А для 45-ти мільйонів людей це дуже мало.

— Як Ви охарактеризуєте структуру наших медіа? Наприклад, те, що досі існує оця величезна мережа газет — видань органів влади, від районної і вище.

— Моя позиція чітка: треба ліквідувати цей сегмент преси, бо органи влади не повинні видавати свої газети. Якщо ці органи влади хочуть мати доступ у медіа, то це має бути на договірних засадах, як у тій же Польщі, де “Газета виборча”, інші газети змага-

Вахтанг КІПІАНІ: «Закріпачення мас-медіа триває»

Вахтанг Кіпіані — один із провідних журналістів України. Окрім виступів у медіа, активної участі в діяльності журналістської спільноти, він засновник і керівник популярного Інтернет-сайта “Історична правда”. Це потужний суспільний майданчик для висвітлення невідомих загалом сторінок нашої історії, обговорення гострих тем сьогодення. Ще один цікавий проєкт журналіста — “Історична правда з Вахтангом Кіпіані”, програма, яка йде на телеканалі ZIK. Про сьогоденні мас-медіа, свободу слова наша розмова з журналістом.

Другому каналу Національного радіо або на каналі “Культура”, то телефонують дуже багато людей, отже, його слухають, значить, якісь частини людей цей канал зв'язку зі світом потрібен. Радіо — важливий канал комунікації, але, на жаль, ним належно не займаються.

З одного боку, держава є поганим власником медіа, тому чим менше тут держави, тим швидше медіа-риннок нормалізується. Але й суспільне мовлення має багато форматів. Іноді це мовлення, коли люди самі платять за нього. Є варіант, коли держава відрховує певний відсоток. Держава формує раду директорів чи громадську раду, яка призначає виконавчого директора, президента на довгий термін — це може бути і 5, і 7 років. І такий термін не співпадає з політичною каденцією. Протягом цього терміну керівника не можна звільнити з посади. І ця людина, ця громадська рада відповідають за створення продукту, який би працював для всього суспільства, не для політиків. Там були б програми і дитячі, і молодіжні, і культурологічні.

— Це стосується і телебачення?

— Звичайно. Просто немає

політичної волі. Адже держава повинна відмовитися від безпосереднього впливу на формування інформаційної політики на каналі, що має найбільше покриття.

— Це є щось інше, ніж УТ-1, Перший національний?

— То є державний мовник, який керується в телефонному режимі з Адміністрації Президента. Уся країна платить гроші, щоб Янукович мав рупор. І це неправильно. Хоче мати рупор, має з бюджету Адміністрації Президента купити 5 хвилин часу чи 5 годин. Так і в пресі: хоче влада щось надрукувати в газеті, друкує на комерційних засадах.

— Адаже всі мешканці будь-якого міста платять податки, аби виходила міська газета?

— Ми ж є акціонерами держави, відповідно акціонерами і газети, і журналу, і УТ-1. Але впливу як акціонери на них не маємо. І це неправильно. Тому хай буде у каналу свій власник, а якщо держава матиме свій ресурс, щоб оплачувати інформування громадськості, друкування законів, будь ласка. Але нехай це буде предметом обговорення бюджетів, від Верховної Ради до міста.

Усе це нібито банальні, очевидні речі. Але ніхто не хоче втручати канал впливу, то про це го-

ворять уже не перший рік і нічого не міняється. Багато проєктів про суспільне мовлення, але результату нема. І про роздержавлення також тільки розмови. Треба змінити порядок речей. Але “найкращий порядок речей” — це коли нічого не рухати.

— Щось змінилося з доступом до інформації останнім часом?

— Є приклади, коли, дякуючи закону про доступ до публічної інформації, громадськість, преса, політичні активісти, пересічні громадяни отримують інформацію, якої раніше не мали. Не завжди це відбувається, є відписки. Але є приклади, коли через інформаційні запити ми дізнаємося, що приховує влада. Наполеглива людина чогось добивається.

— Рівень свободи слова. Україна в таких рейтингах значиться на 130-му чи й нижшому місці. А за останній рік ми знову впали на чимало позицій.

— Ситуація не покращилася. Сильніше “наїздів” на провідні ЗМІ не бачимо, але щось подібне є. Наприклад, кілька позовів Медведчука проти регіональних медіа, які називали його відповідальним за “темники”. Є інші приклади. І головне — на наші статті, передачі влада не реагує. А це найважливіший показник того, що преса звелена до рівня собачки, яка може гавкати, але слону, яким є держава, це нічим не загрожує. Класичний приклад — історія з вишками Бойка. Преса показала корупційний момент держзакупівель, а держава замість зробити висновки, покарати учасників цієї оброудки, мовчить. Зате міністр, який стоїть за цим, подав до суду на пресу. Зворотна реакція. І реакція переходить у наступ. Приклад того, що ситуація не покращується. У нормальній країні міністр подає у відставку, уряд скасовує корупційний тендер, преса пише про це, і всі переходять на новий рівень розвитку. У нас цього не відбувається.

Хто захистить вільне слово?

Президент Віктор Янукович сказав: “Я категорично засуджую дії тих, хто порушив права журналістів і підняв руку на свободу преси... Як президент, закликаю відповідні інститути влади дати належну правову оцінку випадку, який стався в Києві 18 травня під час суспільно-політичної акції”.

Столична прокуратура уже направила до суду обвинувальний акт щодо Вадима Тітушка, якого звинувачують у хуліганстві й перешкодженні журналістській роботі. Матеріали слідства щодо 20-річного мешканця Білої Церкви направлені до Шевченківського районного суду для розгляду по суті. Досудове розслідування стосовно трьох інших осіб, яких підозрюють у цих же злочинах на згаданій акції, триває.

А ось у Донецьку міліція запропонувала журналістам отримати помаранчеві жилети й виділити міліціонерів для охорони під час висвітлення акції “Вставай, Україно!” Що ж, теж цікавий досвід, якщо вже часто ті, хто перешкоджають роботі журналістів і навіть нападають на них, zostаються безкарними.

Натомість чергове повідомлення надійшло з міста Стебник Львівської області: головний лікар міської лікарні побив головного редактора “Трускавецької газети”. Про це повідомила пресслужба прокуратури області. Напад стався 30 травня. Зверніть увагу: уже після інциденту в Киє-

У публікації “Кулаком по свободі слова” (“СП”, ч. 21, 2013 р.) ішлося про обурливий факт побиття журналістів у столиці під час акції “Вставай, Україно!”. Також говорилося про загалом невтішну ситуацію зі свободою слова, захистом мас-медіа й журналістів. Що нового в медіа-світі, окрім того, що завершено слідство у справі побиття журналістів?

ві того дня, коли президент засудив напад на журналістів і закликав захистити їх. Під час відеозйомки зборів трудового колективу Стебницької міськклікарні головний лікар закладу завдав головному редактору газети тілесних ушкоджень. 2 червня Трускавецький міський відділ міліції відкрив кримінальне провадження за фактом перешкодження законній професійній діяльності журналістів (ч. 1 ст. 171 Кримінального кодексу). Розслідування нині на контролі Дрогобицької міжрайонної прокуратури.

Напади на журналістів, провокації проти них тривають. 8 червня у столиці біля станції метро “Дарниця” троє невідомих напали на виконавчого директора Київської міської організації незалежної медіа-профспілки Георгія Ермана. Підступність провокації в тому, що нападники стали погрожувати журналістові розправою через те, що він нібито ображав у своїх статтях націоналістів. Вони вимагали, щоб журналіст вигукнував на відеореєстратор націоналістичні гасла. Спробу “притягти” до цього нападу пред-

ставників національно-демократичних сил уже спростували у Всеукраїнському об'єднанні “Свобода”, де заявили, що націоналісти не мають жодного стосунку до цієї і подібних провокацій. Справа знов-таки за правоохоронцями, тим більше, що цей інцидент має політичний підтекст.

Утім, реакції наших правоохоронців, судів уже не дивуєшся. Рекорд “захисту прав журналістів”, схоже, встановило слідство і Київський райсуд Донецька: 5 років розбиралися вони у простій і типовій ситуації нападу на журналіста. Урешті суд визнав директора спорткомплексу “Олімпійський” Геннадія Каліщука винним у скоєнні злочину за статтею 125 Кримінального кодексу (хуліганство). Не за дуже рідкісному в наших судах статтею 171 про перешкодження професійній діяльності журналістів, але нехай уже хоч так. Отож суд визнав, що Калішук завдав тілесних ушкоджень фотокореспонденту Ігорю Ткаченку. Вирок — штраф 1700 гривень і ...звільнення нападника від

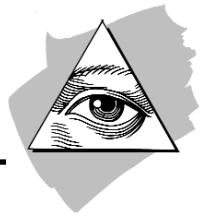

винним, поки цього не ухвалить суд, що автоматично означає — ніхто не може бути визнаний винним, якщо взагалі не скоїв злочину. Адже нормальний суд визнає винним лише за скоєне. Тим не менше, застосовують покарання лише за припущення, що може бути порушений закон. І це поширена практика українських судів останнього часу при забороні акцій громадян.

У День журналіста України, 6 червня, представники журналістської спільноти — руху “Стоп цензури!” запланували провести пікет під Межигір'ям — резиденцією Януковича, який так гарно говорить про захист журналістів. Але Київський окружний адмінсуд заборонив цілком конституційну акцію за поданням Вишгородського райвідділу міліції.

У тому поданні значилося, що “проведення мирного зібрання 6 червня 2013 року за наведеною вище адресою може призвести до грубого порушення громадського порядку та безпеки учасників дорожнього руху”. Тобто, журналістів, та й загалом громадян, які не скоїли жодного правопорушення, уже потенційно вважають злочинцями. Це норма для країни з дуже демократичною Конституцією?

Сторінку підготував
Петро АНТОНЕНКО

Лариса МАСЕНКО,
доктор філологічних наук, лауре-
ат премії ім. Б. Грінченка

Пропаганда тоталітарної імперії, відображена у топонімах, написах, монументах і пам’ятних знаках, мала в перші ж роки незалежності поступитися місцем символам і знакам національної історії та культури. Саме так відбулася дерадяннізація топонімії й демонтаж пам’ятників комуністичним вождям у всіх країнах Центрально-Східної Європи. Повернення історичної пам’яті вимагає вшанування правдивих національних героїв — борців за визволення України, як і всіх видатних діячів української культури, науки й духовності. Очищення від символів радянщини поверне нашій країні її правдивий образ, надасть свого, національного характеру її історико-культурному простору, звільнить його від змертвілих знаків колишньої комуністичної імперії.

Слід нагадати, що радянська практика масових перейменувань населених пунктів мала на меті не лише стерти історичну пам’ять і впровадити культ правлячої партії та її вождів, а й уніфікувати топонімію міст і сіл у межах усього СРСР.

Перейменування назв населених пунктів більшовики почали ще в 20-х роках, але масового характеру вони набули після утвердження культу Сталіна. Країною прокотилась хвиля масових перейменувань міст і сіл, вулиць і площ, заводів і фабрик на честь “батька народів”. Тоді ж поширились і назви, призначені “ушляковувати” інших партійних і державних діячів — Калініна, Кірова, Куйбишева, Ворошилова, Жданова, Орджонікідзе та інших. Зокрема від прізвища Кіров утворили 150 назв населених пунктів СРСР, від прізвища Калінін — 100 назв, наймення Куйбишева носило 40 міст і сіл.

Часом практика “увічнення” радянських партійних і урядових функціонерів набувала комічних форм. Один із таких випадків наводить Анатолій Свідницький у книжці “Самоорганізація і культура” (К., 1999. — С.205): “Коли Ворошилов підтримав “антипартийну групування Кагановича, Маленкова, Молотова і примкнувши до нього внаслідок Шепилова”, Хрущов після придушення змови закликав до відповіді свого зрадливого “друга”. “Лукавий попутал”, — з усією безпосередністю відповів той. Хрущову нічого не лишилося, як прийняти цей аргумент. Покарання зрадника звелось до тимчасового перейменування Ворошиловграда на Луганськ”.

Десятками, якщо не сотнями

Як позбутися радянської

Зміна устрою, що відбулася після здобуття Україною державної незалежності, потребувала впровадження системних реформ у всіх галузях суспільного життя. Деякі з них вимагають тривалого часу для реалізації. Але є такі сфери, де позбутися наслідків колишньої радянської ідеології та її пропагандивних стереотипів можна швидко й оперативно. Це стосується радянської топонімії та пам’ятників.

нараховувалися в УРСР села із назвами Жовтневе, Першотравневе, Радянське, які в багатьох випадках замінили давні назви, що відображали історію їхнього заснування.

Уніфікація географічних назв в УРСР супроводжувалася їхньою русифікацією. У виданні “Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ” (К., 1987) можна побачити численну групу таких назв населених пунктів, як Первомайська, Первомайськ, Первомайське, Победа, Побідне, Советське, Октябрьське тощо. Впроваджуючи в топонімію України російські слова в українській транслітерації, влада демонструвала зневагу до української мови, адже узаконювала в офіційному вжитку мовні покручі, сумнозвісний суржик.

Масштаби руйнації, що їх зазнала топонімія України в радянський час, можна проілюструвати на прикладі змін, яких зазнала топонімія західних областей після входження їх до складу УРСР. Як дослідив львівський історик і мовознавець Олег Купчинський, на території Західної України, де більшість населених пунктів виникла до XV століття, змінювалося лише до 20 назв за сторіччя, тоді як за 50 років радянської влади в кожній із семи західноукраїнських областей перейменовано в середньому по 100 населених пунктів.

Знищення історичного топонімічного ландшафту відбулось і в середовищах міст і сіл на території всього Радянського Союзу. Експеримент, що його провели російські мовознавці в кінці 1980-х років, порівнявши назви вулиць і площ кількох міст СРСР, а саме — Мінська, Москви, Горького і Донецька, виявив, що спільний фонд назв вулиць у цих містах становить 70 %. У найменуваннях вулиць і площ застосовувалась єдина для всіх міст модель. Центральні площі зазвичай мали такі назви: пл. Леніна, пл. Жовтневої революції, Радянська площа, пл. Миру. Однаковими були в усіх містах і назви головних або центральних вулиць: Леніна, Карла Маркса, Енгельса, Калініна, Орджонікідзе, Жданова тощо.

Власне, радянська модель культових топонімів продовжила попередню традицію “увічнення” в назвах імен російських самодержців та їхніх прислужників. Лише місце царів і цариць після Жовтневого перевороту посіли вожді пролетаріату.

Історію постання на Півдні України численних назв, похідних від імені імператриці “всєя Русі” Катерини Другої дотепно описав Юрій Андрухович у “Лексиконі інтимних міст” у зв’язку з колишньою назвою Дніпропетровська: “Катерина Друга та її підлабунники, вигадуючи назви для все новіших колоніальних

поселень, особливо своїх фантазій не переобтяжували: Катеринослав, Катеринодар, Катериноград, Катеринбург, Єкатеринославське. Чому до них так і не додалися які-небудь Катериненштадт і Катеринопіль? Гадаю, лише тому, що найбаскіший з її жеребців, тобто найенергійніший промотор її маніакального Drang nach Süden (Пориву на Південь) граф Потьомкін — от іще *говорящая фамилия* з російської класики, додатковий, десь поміж Собакевича і Плюшкіна, персонаж “Мертвих душ”! — так і не встиг повтілювати більшості своїх карколомних прожектів, вінцем яких мало стати усунення Оттоманської Порти і відновлення Візантії з одним із Катерининих (та, мабуть, заодно і своїх) онуків на кесаревому троні. Устиг би він — і мали б ми повсюдно довкола Чорного (та й Середземного) моря суцільні катеринополіси”.

Природно, що Україна має позбутися символіки, яка пропагує минулу бездержавність і колоніальну залежність. Зауважимо при цьому, що декомунізація і дерусифікація топонімії потребує значно менше організаційних зусиль і часу, ніж, приміром, зміна мовної ситуації зросійщених міст. Останнє завдання, і це за умови впровадження послідовного мовно-культурного планування, якого країна досі не має, можна вирішити лише впродовж життя щонайменше одного-двох поколінь, тоді як повернути український

образ топонімії наших міст і сіл досить легко.

Це підтверджує досвід Львова, де міська топонімія була повністю очищена від тоталітарних назв у перші ж роки незалежності. Практику перейменувань, застосованих у цьому місті, наводжу за бакалаврською роботою випускниці НаУКМА Христини Косоноцької, присвяченою історії перейменувань львівських вулиць і площ у XX столітті. У 90-х роках Львову повернули ті давні історичні назви вулиць і площ, які не мали ідеологічних конотацій: вул. Замарстинівська (за радянської доби вул. Калініна), вул. Клепарівська (радянська Кузнецова), пл. Кафедральна (радянська пл. Рози Люксембург), вул. Личаківська (радянська вул. Леніна), вул. Шевська (радянська назва — вул. Народної Гвардії ім. І. Франка) тощо.

У більшості назв львівських вулиць, площ і провулків, які вони отримали під час перейменувань 90-х років, вшановано видатних діячів української науки і культури.

Як показало дослідження Х. Косоноцької, нинішня топонімія Львова кардинально відрізняється від колишньої радянської за самим принципом добору назв. Серед львівських вулиць, перейменованих після входження Галичини до УРСР, найбільшу гру-

пу становили назви, утворені від прізвищ радянських воєначальників, Героїв Радянського Союзу, партизанів, як-от: вул. Алелюхіна, Космодем’янської, Лелюшенка, Малиновського, Шапошнікова тощо. Вочевидь, їхнім призначенням було — повсякчас нагадувати львів’янам, що, згідно з відомим висловом, “їх визволили, і на це нема ради”.

Вдвічі меншу групу серед радянських перейменувань становили назви, похідні від прізвищ видатних митців, причому це були переважно представники російської культури (вул. Блока, Вересаєва, Гайдара, Серова тощо).

Інший підхід застосовано під час заміни радянської топонімії у Львові. У сучасному соціокультурному просторі міста домінують назви, що вшановують пам’ять видатних діячів української культури, науки, духовності — і тих, що походять із Галичини, і уродженців інших областей України. Присутні в топонімії Львова і наймення видатних зарубіжних державних і культурних діячів (вул. Т. Масарика, А. Лінкольна, П. Шафарика, В. Караджича і под.). Певну групу утворюють і назви, похідні від прізвищ військовиків, але вони актуалізують історичну пам’ять про борців за волю України, а не чужої держави, як це було раніше. Це вулиці, що носять імена С. Бандери, Є. Коновальця, А. Мельника, Р. Шухевича, Героїв Крут та ін.

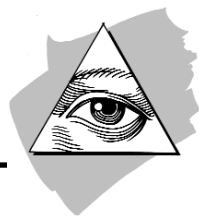
Засади, на яких у Львові здійснили заміну радянської топонімії на українську, варто було врахувати іншим містам. Натомість ліквідація культових тоталітарних назв на більшій частині української території відбувалася мляво й непослідовно, внаслідок чого вони досі домінують і в урбаністичних, і в сільських середовищах. Понад те, поряд з консервативною найменуванням радянської доби з’явилося ще одне вкрай негативне явище — реанімація колишніх імперських назв і пам’ятників, пов’язаних з російськими самодержцями.

Показова у цьому зв’язку акція заміни радянської топонімії в Одесі, яку описав Павло Ковалюв у статті із промовистою назвою “Вигнання українства”, опублікованій у “Дні” (№ 2, 10 січня 2013 р.).

Як видно з публікації, Одеса, поряд зі Львовом, виявилась одним із небагатьох міст, де радянська топонімія була ліквідована без багаторічних зволікань. Ця акція відбулася під час перебування на посаді мера Едуарда Гурвіца. Як повідомляє П. Ковалюв, Е. Гурвіц “одним махом повернув місту практично всі старі назви вулиць і місцевостей.

Навіть за комуністичного режиму в Україні не було жодного пам’ятника Катерині II

спадщини в топонімії

Офіційно повернулися Велика й Мала Арнаутські, Єврейська й Рішельєвська, Єкатерининська й Коблевська, Разумовська й Ланжеронівська”.

Відновлення історичної топонімії Одеси можна було б лише вітати, якби воно не поширювалось на колишні культові найменування, призначені “увічнювати” російських царів та їхніх прислужників. Таке перейменування означає лише заміну символу комуністичного панування на теренах України на символ самодержавного владарювання. Тому великою політичною помилкою Е. Гурвіца та його команди був дозвіл на повернення в Одесу пам’ятника Катерині Другій і вулиці її імені.

Як не дивно, але й у Херсоні, що має репутацію міста зі значно стійкішою українською ідентичністю, ніж Одеса, серед депутатів міськради виявилось багато прихильників колишньої колоніальної імперської символіки. На сесії 26 вересня 2012 року більшість депутатів проголосували за перейменування центральної вулиці міста, яка з радянських часів носила ім’я Карла Маркса, на вулицю Потьомкінську, хоч у місті вже є пам’ятник Потьомкіну і Потьомкінський сквер. Важко збагнути, чому херсонські депутати вирішили увічнити в топонімії міста наймення вельможного лакея Катерини Другої, який прославився хіба що бутафорніми “потьомкінськими селами”. Цікаво, що проти заміни Карла Маркса на Потьомкіна виступили на сесії лише комуністи, виявивши ідеологічну вірність класовій ненависті до російських царів та їхньої свити. Натомість регіонали разом з опозиціонерами від ВО “Батьківщина” дружно підтримали рішення про перейменування.

До практики реанімації в міському середовищі назв, що уособлюють колишню колоніальну підпорядкованість України самодержавній Росії, слід віднести й історію перейменування вулиці Леніна в Кіровограді. Зміна назви відбулась восени 2011 року і супроводжувалася конфліктом між депутатами міськради, де більшість становлять представники Партії регіонів, і місцевими партіями та громадськими організаціями націонал-демократичного спрямування. Перед тим наукова і творча інтелігенція Кіровограда звернулася до керівництва області й міста з пропозицією провести заміну радянських назв вулиць і площ Кіровограда на топоніми, які б вшановували пам’ять про визначну історичну подію культурного життя — заснування в місті 1882 року першого українського професійного театру. 2012 року, у зв’язку із відзначенням 130-річчя цієї події університетські професори, викладачі, письменники й журналісти запропонували керівництву перейменувати центральну вулицю Леніна на Театральну (на ній знаходиться й театр ім. М. Кропивницького), площу Кірова на майдан Корифеїв українського теат-

ру, вул. Держинського на вул. Миколи Садовського, вул. Фрунзе — на вул. Марії Садовської-Барілотті. Але топонімічна комісія на чолі з секретарем міськради Ігорем Волковим проігнорувала думку інтелігенції і ухвалила інше рішення — повернути вулиці Леніна колишню російську назв Дворцовая. Так колись назвали цю вулицю на честь царя Миколи I, котрий під час перебування в Єлисаветграді зупинявся в казармах, що знаходились на ній. Депутатів навіть не зупинив факт невідповідності назви нормам української мови, адже російському “дворец” відповідає українське “палац”. Слово “двірець” раніше вживалось в українській мові, але з іншим значенням — “вокзал”.

Отже, звернення багатьох представників інтелігенції на чолі з відомими всієї Україні професорами Григорієм Ключеком, Володимиром Панченком, Миколою Тимошиком та іншими не справили на керівництво міста і депутатів жодного враження — і центральна вулиця Кіровограда стала Дворцовою. Впровадження цієї “царської” назви в місті, яке досі носить ім’я більшовика Кірова, продемонструвало лише одне — зневагу міського керівництва і депутатського корпусу до мови й культури народу, національні цінності якого вони мали б, відповідно до своїх посад, представляти й захищати.

Реанімація в населених пунктах України назв і монументів, пов’язаних із колоніальним минулим, блокує можливість надання українського характеру нашим міським середовищам. Адже їх впровадження супроводжується ліквідацією топонімів і пам’ятних знаків, що відображають українську історію й культуру та вшановують її видатних діячів.

Так, з мапи Одеси зникли й ті поодинокі назви, пов’язані з видатними українцями, надані під час перейменувань першої половини 90-х років. Наступник Е.

Гурвіца на посаді мера Руслан Боделан ліквідував назву провулка Романа Шухевича, названого на пошану провідника ОУН, котрий наприкінці 1940-х років якийсь час нелегально жив у місті. Р. Боделан 1998 року відмінив попереднє рішення і повернув провулку стару назву Покровський.

Уже за нинішньої влади в Одесі зникла вулиця, названа в середині 1990-х іменами видатних діячів українського визвольного руху Івана та Юрія Лип. Депутати міськради перейменовували її у грудні 2012 р. на вул. Пішеніна, одеського міщанина, власника трьох млинів, що колись знаходились на цій вулиці.

Кіровоград: якщо не ім. Леніна, то хоча б “Дворцовая”...

Міські ради не лише на Півдні, а й в інших областях ігнорують вимоги громадськості вшанувати у місцевій топонімії видатних українців. Наприклад, міська організація Української народної партії запропонувала 2009 року комісії Чернігівської міської ради з упорядкування назв вулиць перейменувати вул. 50-річчя СРСР на вул. Гетьмана Мазепи. Проте восьмеро з дев’яти присутніх на засіданні членів комісії проголосували проти цієї пропозиції.

Та не лише в Чернігові, а й у Києві Іванові Мазепі не щастить із поверненням. Після тривалих зволікань із заміною більшовицької назви вулиці Січневого Повстання на вул. Івана Мазепи, коли нарешті перейменування було затверджено, вистачило приїзду Московського патріарха Кирила, щоб йому на догоду перейменовали частину цієї вулиці на Лаврську.

Слід згадати й про те, що Леонід Черновецький не дозволив замінити назву вул. Урицького на вул. Митрополита Липківського, що й не дивно для прихожанина Церкви Посольства Божого.

Всіляко протидіє влада Донецьчини вимогам партійних і громадських організацій національного спрямування вшанувати пам’ять Василя Стуса. Свого часу на шпальтах “Дня” обговорювалась ініціатива донецьких студентів щодо присвоєння імені великого поета Донецькому університету, в якому він навчався. Ініціативу підтримали широкі кола громадськості, але попри це місцеві чиновники її відхилили. Навіть цьо-

го року, коли в країні відзначали 75-річчя від дня народження В. Стуса, українській громаді міста не вдалося домогтися вшанування пам’яті поета у назві університетського скверу й встановлення там бюста поета. Та й як може вписатися ім’я Стуса в простір міста, яке впродовж усіх років незалежності зберігає у недоторканності всі атрибути комуністичної імперії! Ще з радянських часів назви сімох із дев’яти районів Донецька носять наймення комуністичних вождів: Ленінський, Ворошиловський, Будьонівський, Калінінський, Кіровський, Куйбишевський, Петровський (“увічне” Григорія Петровського), а в центральній частині міста тричі повторюється ім’я Леніна — це площа Леніна, Ленінський проспект і проспект Ілліча.

Зайве говорити, що консервація радянської символіки і культових назв не може не поєднуватися із продовженням мовно-культурної політики денационалізації українців, яку провадили. Вражає, що в деяких містах Сходу сучасна практика русифікації навіть перевершує радянську. Так, до унікального засобу ліквідації української мови з написів назв вулиць вдалися депутати Луганська. Як повідомила Ірина Магрицька, абсолютна більшість назв у місті лишаються радянськими. Але ще 2002 року луганські депутати своїм рішенням змінили принципи їх написання. Відтоді назви вулиць Луганська записують в українській транслітерації їх російської вимови. Внаслідок цього в офіційному житку впроваджено таке написання назв вулиць: вул. 300-летія Воссоєдінєнія, Советская, Красная площадь, вул. Брестской крі-

пості, 30-летія Побєди, 18-го Партєсзда, 1-й Пятілеткі, Звъоздная, Українская, Лєсі Українкі, Т. Г. Шевченко, Карпенко-Карого, Братєв Серодєденко, Остапа Вішні тощо. Інакше, як знушанням з української мови таку практику не назвеш.

Підсумовуючи, зазначимо, що лише Західна Україна зуміла позбутися радянського спадку в назвотворенні й монументальній пропаганді. Решта території досі перебуває в полоні численних назв і пам’ятних знаків тоталітарної доби. Ба більше, до символів комуністичної імперії додаються назви й пам’ятники російського самодержавства. Це неприродне поєднання комуністичної символіки з поверненням символів російської монархії засвідчує нинішнє панування в Україні двох сил — комуністичної та імперсько-шовіністичної, що об’єдналися на спільній антидержавній платформі.

Збереження радянських кодів в історико-культурному просторі наших міст і сіл у поєднанні зі спробами реанімації пам’яток російського самодержавства не може тривати довго. Подібні зусилля нинішньої влади й тих місцевих рад, де більшість мають представники Партії регіонів, приречені на поразку, оскільки не відповідають цінностям і настроям більшості населення, особливо молодшого покоління. У цьому переконує дослідження Миколи Боровика, доцента кафедри новітньої історії КНУ ім. Тараса Шевченка, опубліковане в часописі “Критика” (ч.9—10, 2012 р.). Історик провів опитування серед студентів університету. Цікавими для нашої теми є відповіді студентів на два запитання. У першому вони мали назвати до 10 імен чи подій з історії України від найдавніших часів до 1991 року, якими вони пишаються, у другому — стільки ж імен чи подій, за які їм соромно або прикро. Дослідження показало, що студенти віднесли Мазепу до переліку постатей, якими вони пишаються, а Катерину II і Леніна — до тих історичних діячів, через яких їм соромно або прикро.

Ця символічна репрезентація історичної пам’яті, що її продемонструвало київське студентство, навіряд чи суттєво відрізняється від поглядів студентської молоді інших міст України. А це свідчить, що дерадянізація й дерусифікація країни, яку не змогло провести нинішнє покоління політиків, є лише справою часу.

Проблеми перейменувань і пам’яток монументальної пропаганди необхідно розв’язати на державному законодавчому рівні. Нинішня ситуація, яка склалась у цій сфері, коли будь-який новий керівник міста або обласні чи міські ради жонглюють назвами на свій розсуд, відповідно до своїх ідеологічних уподобань, ігноруючи позицію місцевої інтелігенції, неприпустима. Перейменування мають здійснюватись за єдиним принципом дерадянізації й дерусифікації, що означає повернення історичних назв, якщо вони не мають імперських ідеологічних конотацій, й утвердження тих найменувань, пам’ятних знаків і пам’ятників, які формують національний історико-культурний ландшафт міст і сіл на всій території України.

Наша пісня — як політ могутнього

Анатолій Авдієвський у своєму кабінеті

Ше на підході, на бульварі Шевченка, багатоголосо народної пісні, яке линуло з горішніх вікон Будинку творчих спілок, даремно намагався пересилити гулом, гуркотом, шумом суцільний потік машин, що нісся запрудженим бульваром. Репетиція автентичного хору тривала не першу годину, тож зустрівшись з Анатолієм Тимофійовичем у кількахвилинній перерві, ми насамперед вибачилися за журналістську настирність, мовляв, розуміємо, що з нашого боку мало не злочин відривати його від роботи у такий напружений час напередодні концерту, але...

— Та хіба це злочин? — виходячи зі стану зосередженої заклопотаності, добродушно відгукнувся він. — Ось те, що мало не сталося з фінансуванням нашого, як і решти національних мистецьких колективів, — оце злочин!

І розповів про недавню ситуацію із затвердженням держбюджету, коли депутатам забракло якоїсь миті для його ухвалення після першого кварталу, а ним, як побачили митці — не передбачено жодної копійки на утримання всіх національних колективів України, читай: ансамбль Вірського, хор Верьовки, “Думку”, симфонічний оркестр народних інструментів, капелу бандуристів і т. ін.

— І це злочин не лише проти нас, митців, це злочин проти всього нашого народу, — схвилювано продовжував він. — Добре, що новий міністр вчасно схаменувся, він навіть привселюдно обнародував ці факти... Кілька причетних до “обрізання фінансування” його чиновників назвали це “боротьбою з корупцією”. Добре, що знайшлися розумні люди, яких не полишив здоровий глузд. Це ж треба до такого додуматися! — не вгавав маестро. — Наш колектив створено ще 1943 року, коли точилася кровопролитна війна, коли кожна копійка потрібна була для фронту! Але навіть за тих умов знайшлися гроші, щоб створити наш колектив шось там у складі 180 осіб. Тоді ще й Київ був в окупації, тому перший набір хору Григорій Гурійович розпочав у Харкові. Про що це говорить? Навіть тодішнє компартійне керівництво, на відміну від нинішніх владців, розуміло: українське мистецтво, народна культура — це те, що тримає, підносить дух і силу народу, особливо у час випробувань і лиха. Ключ до перемоги лежить не в грубій силі (бо ж фашистська Німеччина з військово-технічного боку була сильнішою!), а в силі національного духу народу. Нині ж наші села, ще недавно, здавалося б, джерело і оаза рідної мови, нашої ідентичності, традицій, глибокої духовності на очах дегра-

дують, перетворюючись на резервації для корінного населення, яке в більшості своїй не має не лише роботи, а й елементарних, цивілізованих умов для життя. Але розкрадене, зруйноване, зубожіле село все одно ще животіє. Ось і вирішили “помічники” і “політтехнологи” тих, хто нині біля державного керма, ударити по українській духовності так, щоб і не здригнулося ні наше село, ні наше мистецтво.

— **Перефразовуючи відомий вислів, можна сказати: якщо хтось гасить зірки, значить, це комусь треба?**

— Так, але вони забувають ось про що: вони можуть завдати Україні, нашому народові багато горя, що завгодно. Але перемога буде все одно не за зайдами і їхніми хазяями. Бо в почутті національної гідності немає нічого страшного, загрозливого для сусідів! Націоналіст — це той, хто любить свою землю, мову, культуру. Кожен із нас має одну матір, рідну-ріднесеньку (я не беру до уваги моральних виродків). І кожен шанує, любить свою матусю, як і єдину свою батьківщину, хоча з повагою ставиться до інших. А безбачечки, безвідні Івани, що не пам’ятають свого роду-племені, яничари високодуховного не створять, не захистять рідне слово, пісню. Вони тільки отруюють, пошкоджують оту національну, та й усеземну ноосферу, про яку ще наш Вернадський писав.

Люди, позбавлені любові до рідного, безоглядно спотворюють природу, людські стосунки, нищать держави, нації, культури. Вони несуть негативну енергію, бо кожен, хто живе за Божими законами, має право на життя, на творення власної держави, своєї культури. Чому ж ми, ні в чому іншому не гірші за решту європейських народів, не маємо права на свою культуру? Хорвати, поляки, болгари, румуни та інші

Незабаром наша мистецька громадськість, зрештою все українство відзначатимуть сімдесятиріччя з дня створення одного із найславніших національних хорових колективів — Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Григорія Верьовки. Тому й виникла нагальна потреба зустрітися з його не менш легендарним, талановитим очільником — художнім керівником і головним диригентом, видатним хормейстером сучасності, педагогом і композитором, академіком, Героєм України, народним артистом України, Шевченківським лауреатом Анатолієм Тимофійовичем Авдієвським, який, до речі, за місяць-другий відзначатиме і свій ювілей. А заодно побувати на репетиції хору, і, як кажуть, наживо побачити, відсунути завісу, аби відчутти таїну підготовки мистецько-хорового дійства, яким глядачі насолоджуватимуться на знаковому концерті вже 20 червня.

наші близькі й далекі сусіди мають усе своє, навіть церкви національні, а нам — зась?! Я — українець, і не хочу, щоб мені насаджували чужу церкву; дайте мені право ходити в церкву з рідною мовою, з українською літургією. Чому це я не маю права молитися, звертаючись до Бога рідною мовою?

— **Анатолію Тимофійовичу, чи є подібні колективи з такою славою, як хор Верьовки, у чехів, хорватів, сербів чи, наприклад, у Росії?**

— Подібних — ні. Щодо Росії, то там здебільшого все переводять на рейки шоу-бізнесу. Той же хор Пятницького уже став невідомим: на кін вискакують оголені дівчатка, усі високі, намазюкані, а в репертуарі дедалі більше шлягерів і менше автентичного, яке нічого спільного не має з російською народною традицією. Але то їхні проблеми.

— **Напевно, єдиний колектив, про який можна згадати і яким можна пишатися, це Кубанський козацький хор Віктора Гавриловича Захарченка, Вашого друга...**

— ...І то його “перемололи”, коли він почав дуже за Україну виступати. Кілька років тому на нього зробили наїзд автівкою; його перекутило як на м’ясорубці, поламано кості, ноги, але він, слава Богу, залишився живий. ...І тепер змушений присягнути, як колись наші предки царю, на вірність “великій Росії”... І співати російською мовою “с казчым наречієм”.

— **Але співаків Захарченко здебільшого набирає з України...**

— У 1960-х роках, за радянських часів, я був із житомирським ансамблем “Льоник” на Кубані. І тоді мені (впівголоса) розповідали, як там нищили, фізично нищили кращих представників кубанського козацтва, яке не відреклося свого роду-племені, рідної мови — української! Там репресії щодо них були ще жорстокішими, ніж тут, у Великій Україні... Я тоді слухав виступи хорових колективів наших братів і сестер із різних станиць: Київської, Чернігівської, Черкаської, Канівської і т. ін. А які там вродливі, голосисті жінки! Я тоді подумав: як природа творить етнотип ук-

раїнця, що опиняється за межами рідної землі. Гордий дух, могутні статури, розкішний бюст, божественний спів — вражаюче! Ми, на жаль, в Україні таких не маємо. Чи, точніше, їх стає дедалі менше. Григорій Гурійович Верьовка для хору ще таких відшукував і мав, я ж не можу знайти...

— **Ми вироджуємося?**

— Я б так не сказав, бо мова ж не лише про фізичні дані людини. Головне — почуття власної гідності, сила людського, національного духу! Це особливо видно на прикладі нашої естради: шоу-бізнес-культура всіх так безбожно, до потворності перемелює... Бо що таке шоу? Це, по-перше, розтління душі, насамперед малолітніх, які ще не мають того духовно-мистецького імунітету. А по-друге, це відхід від національних традицій, їхнє безоглядне нищення.

— **На мій погляд, у Західній Україні народні традиції, українська пісня збереглися чи не найбільше...**

— Свободолюбивий дух там справді особливий. Тому є чимало історичних причин, але намагання зберегти безцінний духовний спадок є і на Сході, і на Півдні України. Але це робить поодинокі ентузіасти, позбавлені серйозної підтримки нашої держави.

— **Гадаю, і Вам, з таким величезним досвідом і авторитетом, доводиться не з медом...**

— Знаю одне: треба працювати на Україну. Своїх хористів, танцюристів, оркестрантів я весь час переконую, що треба постійно працювати над собою, гранити свій талант, цікавитися і бути в курсі всіх вагомих культурно-мистецьких подій. Бо ми мусимо представляти Україні і всьому світові високий мистецький рівень народної культури. Якщо, звичайно, хочемо, щоб нас слухали. А для цього потрібні душа, інтелект... Один інтелект, тобто хорова грамотність, знання техніки виконання і емоції не замінять любові до народної пісні. Я б мистецтво визначив так: мистецтво — це інтелект + душа, національна душа. Сьогоднішні глобалісти-маніпулятори всіх мастей і кольорів убивають душу народу (народів), бо манкуртами легше правити, на їхніх горбах легше мільярди заробляти.

— **Кому Ви завдячуєте такою безмежною любов’ю до народної пісні?**

— Батькам, учителям, нашому народові... І цю любов, як найцінніший дар, я намагаюся передати своїм хористам, колегам. Ви ж чули, які промовисті голоси, яке плетиво пісенних мелодій шойно звучало на репетиції? Це з Полтавщини... У консерваторії цього не вчать, хоча кожен із 160-ти членів хору Верьовки має спеціальну музичну освіту того чи того вишу, нашої музичної академії. Зрештою, хіба можна було без ґрунтовної освіти виконати нашому колективу сучасну постановку “Фольк-оперу-балет” “Цвіт папороті”, муз. Є. Станковича, пост. А. Рубіної (показує купу змережаної партитури на столі — Авт.)? Це той твір — о, яка дикість! — який було

Робочий момент репетиції хору

птаха

визнано націоналістичним... Це той твір, який створено на народному матеріалі, українському фольклорі модерною сучасною мовою, і якому в світовій практиці немає аналогу!

— Скільки часу Ви працювали над його постановкою?

— Вісім місяців перед прем'єрою. Завдячуючи Петру Тимофійовичу Троньку ми мали можливість закуповувати строї, костюми для виконавців у людей далеких поліських сіл, що закинуті долею подали від адміністративно-культурних центрів. Ті люди зберегли костюми, від них записували фольклорний матеріал на зразок того, як оце сьогодні звучав на репетиції. І це унікальна духовна спадщина, яку крізь віки пронесло не одне покоління, і це при тому, що вони ж не навчалися в якихось музичних закладах. Це все результат генетичної пам'яті й елементарного розвитку традиційної вокально-хорової культури, яка існувала в українському середовищі з давніх-давен. Тепер це все безжалісно, тупо, підступно руйнується, нищиться, калічиться все по всій, насамперед Центральній Україні. А на таких, як ми, що намагаються вберегти своє, рідне, клеймо ставлять — націоналісти. Слава Богу, що хоч діаспорянська Україна наш хор підтримує...

— Як часто Вашому хору доводиться гастролювати за кордоном?

— Часто, хоча наші можливості набагато більші. Шкода, що Міністерство культури цим належно не займається. Була колись у нас така невеличка структура, як

Тенор Дмитро Кифорук

Укрконцерт, у незалежній Україні ліквідували. У Москві Росконцерт існує й дотепер, працює, і досить ефективно, про що свідчать один за одним десанти російських гуртів і виконавців до України, зокрема Києва. Я неодноразово порушував це питання перед Мінкультури...

Останнім часом ми були в Америці, нині, як і торік, гастролюватимемо по Росії. А це Санкт-Петербург, Вороніжчина, Ростов, Белгородщина, Курщина із заїздом у Москву. Багато хто не розуміє чи не хоче розуміти (найвірогідніше), що наші зарубіжні гастролі — це експорт української культури, а головне — реклама держави Україна. Такі могутні колективи, як хор Верьовки — це бренди цивілізованої й могутньої в культурному розумінні держави.

— Як зустрічають хор Верьовки за кордоном?

— Звісно як, українці — зі сльозами на очах. Але на наші концерти приходять дедалі більше іноплемінних слухачів і глядачів. У США нами опікувалася фірма “Ко-

Передостання репетиція перед концертом хору імені Григорія Верьовки. Диригує і заспіває Сюзанна Карпенко

ламбія Артїст”. Їх цікавить справжнє високе мистецтво, таке, яке можна було б продавати у будь-якому середовищі. Вони не зупиняються перед витратами. Готелі — п'ятизіркові, концертні зали, театри — найзнаменитіші, які є в Америці. А наші прийшли і кажуть мені: “Чи не могли б ви домовитися, щоб учасників хору в гуртожитки поселяли”? Скажіть: невже ми такі жебраки? “Коламбія Артїст” на світовому ринку культури фірма № 1. Для них над усе власна репутація і авторитет. Вони спеціально все для того роблять, щоб рекламувати своїх партнерів, хоч би де вони гастролювали: в Чикаго, Нью-Йорку чи деінде. Бо наш авторитет — це і їхні прибутки.

Американцям сподобалися — всі без винятку! — наші виступи. У нас є трюки, карколомні, захоплюючі, але ми до них не вдавалися. Через наше мистецтво ми прагнули показати душу українського народу. Вони насамперед звернули на це увагу. Українці показали їм такий спів, задушевний, шемливий, у такому широму сприйнятті, що наш музичний матеріал зворушив, знайшов у їхніх серцях відгомін чогось близького і призабутого ними. Вони потім казали нам: ми, по суті, забули, що ми ж були такими, як і українці, що мали щирі й глибоколюдяні почуття ще тоді, коли наші предки прийшли на цю землю; але в гонитві за долларом наше суспільство багато втратило, насамперед у духовності; ми бабраємося в середовищі крамарів-ділків, ненаситно-жорстокого бізнесу, забуваючи, що ми ж люди, а українці відкрили нам інший, справжній, непідробний світ почуттів. При цьому я пригадав слова геніального Чайковського: “Я знаю багато талановитих народів, але я знаю єдиний народ-композитор, це — український народ, бо він не просто творець глибокої душевності, глибокого мистецького цензу найвищої проби, а він ще й творець цієї геніальності”. Зауважте, на наших концертах нащадки англосаксів, романо-германців плакали. Особливо подобалася багатьом пісня на слова С. Черкасенка, мелодія Батюка (Анатолій Тимофійович впівоголоса задушевно-мрійливо заспіває — Авт.): “Тихо над річкою... видно, хоч голки збирай”.

А скільки доводилося виконувати на біс “Туман яром”, “Цвіте терен”, “Нежонатий ходжу”, “Ой у лузі калина стояла”... Хіба всі перелічиш?

— Слухаючи Вас, мені спало на думку порівняння української пісні з комп'ютерною матрицею, бо саме вона є тим ключем, що відкриває глибокоприродне, первозданне ество людської душі.

— По телебаченню була передача за участю Йосипа Кобзона, де він заспівав новий гімн Госдуми Росії. І от фахівці знайшли, що мелодія Глазунова була гімном російських націоналістів, тобто чорносотенців, наприкінці XIX століття. А ще інтонаційно він нагадує гімн фашистської Німеччини. Виявляється, що мелодію нацисти запозичили собі. Він нібито красивий, урочистий, але ж які паралелі! А Кобзон ще обурювався: “Ето же наш гімн”!

Їхній, їхній...

Якось Зденек Неєдли писав про обробки українських народних пісень Леонтовичем, характеризуючи їх як щось унікальне, що не має аналогу в світовому мистецтві. А все тому, зазначає він, що сам Леонтович є вихідцем з талановитого народу і що його талант виріс із глибини такої пісенної культури, якої не має жоден народ світу...

Що тут іще додати?

Думки артистів

На додачу, аби мати повніше уявлення про те, як і над чим працює сьогодні колектив Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Григорія

Верьовки, ми поцікавилися у кількох його учасників.

Про особливості роботи артистів нам розповіли **Тетяна Пирогова, артистка хору, солістка, стаж роботи в хорі 7 років**, та **Оксана Ільченко, артистка хору, стаж роботи в хорі 12 років**: “Репетиція хорового співу триває чотири години на день, крім того кілька годин — індивідуальні заняття, де відпрацьовуються особливості певних творів. Практично, доводиться прокидатися, відпрацьовуючи спів, і лягати спати теж співаючи. Репертуар хору дуже великий, різножанровий, адже формувався він упродовж багатьох років. Окремі твори виконуються рідко, тому деякі пісні доводиться вивчати і два-три тижні. У тиждень маємо три-чотири концерти, тому графік роботи дуже напружений. Доводиться виступати в різних залах — і в академічних, і під відкритим небом, і на гастроліях.

За останні 10 років колектив дуже омолодився, проте майже всі артисти мають вищу музичну освіту, звання, лише кілька людей ще вчаться. Ми, наприклад, навчалися на кафедрі фольклористики, народнопісенного виконавства та хорового мистецтва КНУКІМ, також є у нас випускники спеціалізованих кафедр НПУ ім. М. Драгоманова, Національної музичної академії України, інших навчальних закладів. Працюючи тут, проводячи стільки часу разом, ми відчуваємося як одна велика сім'я.

70-річчя хору ім. Г. Г. Верьовки для нас усіх дуже знаменна подія, тому намагаємося якнайліпше підготуватися, продемонструвати на ювілейному концерті все найкраще, чим славиться наш колектив”.

А **Дмитро Кифорук**, родом з Івано-Франківщини, хотів би, щоб його діти пішли його слідами: “Звичайно, зараз такий час, що вся естрада російська, — каже він, — а все українське зникає: українські традиції, культура, що споконвіку береглися нашим народом. Але вірю: не можна знищити те, що змогло вижити і розвиватися навіть під віковичним гнітом чужинців. Недаремно ж кажуть, що пісня невмируща. Наша пісня, українська...”

Тетяна Пирогова та Оксана Ільченко (Демешко)

Микола ЦИМБАЛЮК,
Євген БУКЕТ

Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, “Всесвіт”

Представлене видання В. Баранова має виразно модерністську назву, в якій відбито світоглядну максиму “тут-і-тепер”, оприявлену в модерністських творах першої половини ХХ століття. Стиль видання — гранично точний, не без удалих афористичних міркувань (наприклад, “сподіяне зло неминує породжує таке саме зло... Корозія моралі набагато страшніша від корозії металу. Тотальне кругове ошуканство ВР загрожує стати стійкою національною рисою”), містких соціокультурних парабол і схоплених “національних парадоксів”, підмічених уважним оком автора — письменника, редактора й журналіста. Велими слухними видаються міркування про радянський міф, створений навколо Великої Вітчизняної війни (як частини Другої світової); міф, який показує тільки одну сторону медалі й у якому немає місця для розуміння всієї трагедійності того, що насправді сталося в 1939—1945 рр. “Для України “Велика Вітчизняна” обернулася трагічною втратою восьми мільйонів людських життів (два з половиною мільйони загинули на фронтах і п’ять із половиною (!) — поза ними), що склало 40 % людських втрат усього СРСР. Цей факт важко назвати інакше, ніж цинічним геноцидом, що його вигідно легалізував сталінський режим самим фактом існування війни. Злочин, за який немає і не може бути прощення. Однак самим геноцидом зловісна роль “батька народів” у трагічному сюжеті воєнного лихоліття не обмежується. Сьогодні з усією очевидністю, вже зовсім не на рівні припущення, постає теза: війна була Сталінові потрібна не менш, аніж Гітлерові, а може, навіть більше”. “Але в тім і річ, що в масовій свідомості мільйонів радянських людей усі перелічені завоювання самопроголошеного генералісміуса, наклавшись на обставини доби, трансформувались у “клятву єдину і волю єдину” (Микола Бажан): “Наше дело правое — мы победим!” Отож, на моє переконання, очищена від будь-якого намулу правда про війну відкриється тільки тому, хто годен відділити перше від другого. Іншими словами, кесарю — кесарево, людям — людське. І тоді кожна неупереджена думка утвердиться в істині, що перемогу над гітлеризмом було здобуто не завдяки кремлівському тиранові, а всупереч йому”.

І, що важливо, Віктор Баранов достеменно знає, про що він пише, тримаючи в пам’яті розповіді батька: “Фронтотикам добре відома термінологія, народжена війною, — скажімо, “земотдел”, “подбросить спичек”, “спичек не жалеть”. Мій батько служив у медсанбаті, виносив із поля бою поранених бійців, як правило — під несамовитим вогнем ворога. Одного разу батько притягнув пораненого, а той виявився... німцем. Вирок командира за цю “диверсію” був недовозначний: батька — “в земотдел!” (тобто — розстріляти). Заступився батьків земляк, навівши два невідпорних аргументи: “Подивіться, у що ми всі вдягнені: та в німецькі ж гімнастюрки, бо наші давно порозлазилися. От санітар і переплутав. До всього, за законами війни ми спершу повинні вилікувати лю-

Нова книжка Віктора Баранова — “Тут і сьогодні” (Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013) — збірка літературно-критичних і публіцистичних статей, літературних портретів і есеїв, які писалися в різний час. Проте зібрані під однією обкладинкою, вони дають можливість рельєфно уявити соціокультурну мапу теперішньої України — хаотичної й подеколи інфантильної держави, в якій утверджуються феодальні моделі господарювання на тлі загального культу цинізму й нищості, який щоденно множитья, осідаючи в головах “електрорату”. Цей культ доповнюється хіба що культом невігластва, яке знову-таки проростає в Україні — державі, яка у ХХІ столітті так і не змогла заявити про себе як модерний проект: як європейська високотехнологічна й культурна національна країна з громадянським суспільством і правовими інституціями. У модерній державі керують не закони, які олігархи переписують під себе й інших олігархів, а правова традиція, що гарантує кожному право бути соціальним, економічно, інформаційно, етично захищеним.

Україна зникає...

Віктор Баранов залишає для назви формулу “Тут і сьогодні”, яка видається близькою до модерністського поняття, а проте письменник змінює увагу не на моменті теперішнього часу, а на сьогоднішньому, яке потрібно зафіксувати й проаналізувати. Зафіксувати — і лишити тут, не забираючи цей абсурд із собою в майбутнє. Поняття *сьогодення* має суспільно-політичний характер, пов’язуючись із соціокультурним і політичним виміром. Певно, назва книжки цілком обґрунтована і формульно точна. Те, про що оповідається у виданні, — прикрі ситуації, породжені звихнутим українським часом, у якому герої лишилися в минулому, знищені антилюдяним радянським режимом. Крізьчасова катастрофа — стан, у якому перебуває нинішня Україна. Тільки таке поняття, як “крізьчасовість” колись таки потрібно роз’єднати. В Україні катастрофізм, підживлений культурованою в глобальному вимірі глупотою, затягнувся. І став “крізьчасовим”. Коли на чорне довго казати, що це біле, — тоді виникає прикрий умовний рефлекс, який, здається, має місце в нинішній (і попередній) українській політиці. Цей рефлекс породжує стан апатичного цинізму. Для більшості владних політиків, як зауважує В. Баранов, “філософія буття наскрізь паразитична, позбавлена національних sentimentів, того дбання, що його сформулював відомий кіногерой словами “за державу кривдню”. Вони не подають жодних етично-духовних знаків чи сигналів суспільству, не є й не можуть бути моральними авторитетами нації, та найстрашніше — вони абсолютно цим не побиваються й навіть не соромляться”.

Інтелектуальна мапа України, створена Віктором Барановим, показує, що наша країна не готова до дерзань і модерних трансформацій. Літератор осмислює українську реальність, показуючи її абсурдність і жорстокість стосовно свого ж минулого, своєї нації, своєї мови. “...політичної волі в наших керманичів немає й близько. Їм ближчі за духом, скажімо, футбольні sentimenti, аніж уболівання за національні інтереси у духовній сфері. Якщо це не так, то чому ж тоді вся Україна бачила Президента на фінальному матчі за футбольний Кубок

країни, зате не було його й близько серед учасників цьогорічного міжнародного Шевченківського свята “В сім’ї вольний, новий...” на Донеччині? І не тільки, до речі, цьогорічного. Покинутий напризволяще, забутий у власній країні власними ж обранцями у владу, упосліджений і затурканий, розгублений і розчавлений безпросвітними злиднями та відсутністю будь-якої надії на кращий завтрашній день, український пересічний люд і надалі готовий клювати на чергову “дурничку”, котра час від часу комусь і випадає, проте ніколи не замінить справжнього достатку для народу, котрий, незважаючи на всі свої вади, таки вартий кращої долі”.

Нині політичні події породжують симулякри, людина в Україні позбавлена здатності бути почутою. Та й, абстрагуючись, здається, що людина сьогодні опинилася в часі, скутому ланцем. Найбільше, чого бракує часу сьогоднішньому, — так це свободи — як іманентної даності як особливої світоглядно-екзистенційної позиції.

В одному пасажі В. Баранов переповідає анекдот про грузинів, які приїхали до голови ООН із проханням підтримати їх у прагненні до незалежності. Голова ООН із подивом каже, що грузинів майже чотири мільйони, а ось українців — більше п’ятдесяти мільйонів, проте вони не просять незалежності. На цю заувагу головного ООНівця грузинська делегація відповідає: “Та якби нас було стільки, як українців, то чи просили б ми незалежності?”. На жаль, Україна в політичному плані — не Грузія, яка змогла подолати в собі радянський спадок і вийти на новий європейський рівень розвитку суспільної свідомості. Революція троянд стала природною потребою розірвати ланцюги минулого. На жаль, Україна й досі борсається у внутрішніх суперечностях, прагнучи створити якусь особливу модель державного розвитку. Насправді в тій моделі проглядає образ жахливого мутанта, на чому неодноразово наголошували провідні українські інтелектуали, як Оксана Пахльовська, Марія Матіос, Юрій Шербак. Неможливо жити одночасно і в координатах майбутнього, і в координатах минулого, віддаючи шану радянським привидам, які перешкоджають у європейській інтеграції України.

Суспільство, яке описує Віктор Баранов, дуже часто змальовано як простір антинаціональний і за своєю суттю етично спотворений. Коли в Криму в період масового літнього відпочинку кримці вчетверо завищують ціни на продукти, щоб заробити на відпочивальниках із Росії, то страждають передусім свої ж українці. Коли отримання кредиту на квартиру в “Надра-банку” означає переплатити за цю квартиру вчетверо, то в цьому також криється антидержавна й антилюдяна політика. “Мій родич узяв у “Надра-банку” валютний кредит на 25 років для купівлі квартири. Банк виставив такі умови погашення боргу, що в кінцевому підсумку родич виплатить суму, у чотири рази більшу від вартості квартири. У чотири рази! Це — консолідована відповідальність за подолання кризи? Ні, це узаконене здирицтво, на яке заплішує очі влада. І вона хоче, щоб її шанували й підтримували?..

Пригадую, ще за радянщини працював я у видавництві. Видаючи готівкою солідний гонорар одному письменнику-детективісту, касирка запропонувала купити кілька лотерейних квитків. “Детка, — перейшов раптом на російську письменник, — я с государством в азартные игры не играю”. Це з тим “государством”, яке все-таки дбало про соціальний захист простих людей. Що вже казати про державу теперішню! Її послідовна політика постійного припинення та законодавчо закріпленого ошуканства власного народу породжують відповідну реакцію з його боку. Бодай у такому примітивному вигляді: вам там, нагорі, можна — то чому не можна мені тут, унизу?”.

Ситуації, які змальовує Віктор Баранов у книжці “Тут і сьогодні” надзвичайно промовисті. Автор не вдається до зойків і “плачів”, подає матеріал аналітично, стримано, іронічно. Проте в читача все одно складається враження якщо не про національний апокаліпсис в Україні, то принаймні уявлення про Україну як географічний простір, який іще довго перебуватиме в тіні минулого імперського колоніалізму, що винищив найкращу і найпотужнішу основу, сформовану на цій землі.

Як наслідок — на зміну прийшли покоління, які не замислюються над пам’яттю про свою землю, свій рід, своє минуле. Україна — це простір без традицій, бо часто тут керували “прийшли люди”, чужинці, які обережно чи брутально чинили антиукраїнську політику. А тому і досі Україна — не модерна, країна зі спотвореними уявленнями про етику й мораль. Ця спотвореність “працює” на зрізі суспільно-політичному, й культурно-літературному. “Перспектива перед Україною безрадісна. Вона дійшла до тієї межі, за якою може справдитися страшне застереження Тараса Шевченка: “Погибнеш, згинеш, Україно, не стане знаку на землі”. Але кому це болять?” — риторично запитує Віктор Баранов.

“Тут і сьогодні” — важливий документ нашого часу, в якому, проте, простежується прикра тенденція: українці як ніхто інші здатні наступати на ті самі граблі. Двічі. Тричі... Проте історії не змінити — їй потрібно аналізувати й фіксувати, аби умовний рефлекс української глупоти з часом не відтяв усієї голови.

«Сокіл»: нова постановка відродженого шедевра Бортнянського

Олена О'ЛІР,
перекладач

Уже стало традицією згадувати ім'я Дмитра Бортнянського разом з іменами Березовського і Веделя як творців канону української барокової музики (не беремо до уваги тих рецидивів імперського способу мислення, коли їхню спадщину привласнюють наші північні сусіди). Але музика живе лише тоді, коли вона звучить, — тому немає кращого способу вшанувати пам'ять наших музичних геніїв, ніж дати їхнім творінням сценічне життя.

І цю високу місію тривалий час виконує музикант рідкісного обдарування — клавесиністка Наталія Свириденко, кандидат мистецтвознавства, народна артистка України і досвідчений музичний педагог, професор Київського університету імені Бориса Грінченка. Саме вона вперше в Україні здійснила 1995—1996 року постановку однієї з шістьох опер Бортнянського “Сокіл”, — на сюжет з “Декамерона” Боккаччо про кохання збіднілого флорентійського шляхтича Федеріго делі Альберігі до молододі багатоді вдови Ельвіри: спершу безнадійне, але зрештою оцінене і розділене. Отже, опера про кохання зі щасливим фіналом.

Драматичний елемент у “Соколі” поєднано з комічним — у традиціях італійської опери-буффа, бо поруч із сентиментальною парою аристократів тут діє й комічна пара їхніх слуг, Педрілло та Марини, почуття яких не ширяють у високостях, а міцно тримаються землі. Водночас в опері наявні й риси тогочасної французької опери — відмова від речитативів і введення замість них розмовних діалогів, а також використання пісенних форм, близьких до французьких шансонів. Лібрето “Сокола” також написано французькою мовою, його автор — швейцарець Франц-Герман Лаферм'єр, бібліотекар майбутнього російського імператора Павла І.

Тож для здійснення повноцінної постановки “Сокола”, де вокальні номери чергуються з діалогами і тому слухачецький сприйняття великою мірою залежить від моментального розуміння реплік, був необхідний точний, а в поетичній частині — ще й еквіва-рентний український переклад, — і його виконав Максим Стріха, яскравий перекладач і пристрасний шанувальник опери, оборонець вокального перекладу на протигагу виконанню мовою оригіналу.

І його переклад знову зазвучав зі сцени завдяки Наталії Свириденко, яка здійснила нову постановку “Сокола”, залучивши до цього викладачів і учнів Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка, а також Київської дитячої академії мистецтв та Інституту музики ім. Глієра. Цього разу це було концертне виконання (власне, як і перша постановка 1995 року, повторена наступного року вже в

сценічному варіанті) — тобто жодних розмовних сцен (їх компенсували пояснювальні ремарки пані Свириденко та пана Стріхи, які передували картинам опери), і до того ж жодних декорацій і театральних костюмів — лише співаки в концертних строях і камерний оркестр, цілком так, як і вимагає партитура Бортнянського — струнна група, флейта, гобой, фагот, дві валторни і на чільному місці — клавесин, партію якого блискуче виконала пані Наталія. І слухачі, які розмістились навколо імпровізованого сценічного майданчика в залі Інституту мистецтв, не просто насолоджувались прекрасною музикою і співом, які резонували в самому серці, а й відчували себе учасниками мистецького дійства. І це надало нинішній постановці “Сокола” колориту салонного музикування XVIII ст., часу, коли й було створено оперу. Це враження підсилювали й імпровізаційні моменти, коли пані Наталія підхоплювалася з-за клавесина й диригувала ансамблем співаків — досвідчено як капельмейстер за доби бароко.

Аби професійно виконувати барокову музику, треба не просто досконало її знати, дотримуватися максимально близької до тієї епохи техніки музичного виконання, а й любити цю музику пристрасно і самозречено — так, як це вміє Наталія Свириденко, якій вдалося до того ще й заразити цією любов'ю цілий колектив співаків і музикантів.

Не берусь вирізнити когось із учасників постановки — всі показали своє мистецтво, і педагоги, і їхні учні, продемонструвавши справжню, живу школу виконавства старовинної музики: це солісти — доценти Оксана Петрикова (Ельвіра) і Віктор Тетеря (Федеріго), студенти Наталя Бадун (Марина) і Станіслав Трифанюк (Педрілло), Юлія Успенська, викладачка Київської дитячої академії мистецтв (Жанетта), професор Василь Бокоч (Грегуар), студенти Микола Алексєєв і Антон Іщенко в ролі комічних лікарів. Також у постановці брав участь хор студентів Інституту мистецтв, керований Мстиславом Юрченком. І в жодному разі не можна забувати про інструменталістів, які під орудою клавесиністки й постановниці звучали настільки злагодженим ансамблем, що склалося враження, яке може викликати тільки досконале мистецтво, — усе природно, так і має бути. Це викладач Наталія Пилипенко (І скрипка) і професор Тетяна Пляченко (ІІ скрипка), студенти Вадим Вдовиченко (альт) і Анастасія Касьянова (віолончель), Оксана Піркова, доцент грінченківського Інституту соціальної педагогіки і психології (флейта), студент Кирило Бурдальов (гобой), концертмейстер Дитячої академії мистецтв Дмитро Трохимчук (фагот) і два валторністи — лауреати міжнародних конкурсів Олексій Прунь і Григорій Заїздний.

Олександр МАЙШЕВ
Фото автора

Уперше фестиваль заявив про себе 1988 року і став помітною подією у культурно-мистецькому житті України. Учасники фестивалю поклали квіти до могили Ос-

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Нещодавно в Києві закінчився XXIII Міжнародний фестиваль “Музичні прем'єри сезону”. Фестиваль привернув увагу багатьох поціновувачів високої музики. На концертах, що відбулися у залі ім. М. В. Лисенка Національної філармонії України, шанувальники музики змогли насолодитися новими творами таких метрів сучасної класики, як Леся Дичко, Жанна Колодуб, Ганна Гаврилець, Вікторія Польова, Володимир Рунчак, Ігор Щербаков, Ірина Алексійчук. Твір Рунчака “Концерт для саксофона з оркестром” у виконанні колективу, що став сталом виконання сучасної музики — “Київська камерата” під керівництвом її засновника та незмінного керівника Валерія Матюхіна й віртуозного саксофоніста із Польщі Ришарда Золедзевського, своєю незвичайністю викликав шквал оплесків. Чарував музикою слухачів Національний камерний оркестр “Київські солісти” Володимира Сиренка.

Тепло зустріли глядачі знамениті хорові колективи: Академічний хор “Хрещатик” Павла Струця, Жіночий хор Київського інституту музики ім. Глієра Галини Горбатенко, Акаде-

У Сокиринці, до Остапа Вересая

У Сокиринцях на Чернігівщині відбувся VI Всеукраїнський фестиваль кобзарського мистецтва “Вересаєве свято”, присвячений 210-річчю від дня народження Остапа Вересая.

тапа Вересая і пам'ятника йому в Сокиринському парку. Відбулася екскурсія парком і палацом Галаганів, спорудженим у 1823—1829 роках прилуцьким полковником Павлом Галаганом. Цьогоріч на фестивалі відбулося відкриття від-реставрованого пам'ятного знака “Кобзарям України”.

На фестивалі виступили Національна капела бандуристів ім. Григорія Майбороди (Київ), капела бандуристів Київського національного університету культури та мистецтв, народний артист України, лауреат Державної премії ім. Тараса Шевченка Василь Нечепла, капела бандуристів ім. Остапа Вересая обласного філармонійного центру, капела бандуристів “Зачарована Десна” Чернігівського музичного училища

ім. Левка Ревуцького, кращі художні колективи Чернігівщини.

Пісенне багатство рідного краю продемонстрували народна аматорська чоловіча хорова капела і народний жіночий вокальний ансамбль “Віночок” Срібнянського районного будинку культури, танцювальні колективи районного та Сокиринського будинків культури. Традиційно на фестивалі розгорнули виставку виробів майстрів народної творчості.

Під час фестивалю також відбувся Міжрегіональний туристичний форум.

У фестивалі й форумі взяли участь тисячі гостей із різних куточків Чернігівщини, інших областей України, з Білорусі та Росії.

Музичні прем'єри сезону

мічний хор ім. Платона Майбороди Юлії Ткач, Великий дитячий хор Національної радіокомпанії Тетяни Копилової. В останній день фестивалю прозвучали твори Валентина Сильвестрова і твори американських та європейських композиторів, що свідчить про міжнародний статус національного фестивалю й визнання високого рівня і вітчизняної композиторської школи, і відповідного рівня музичних виконавців України. Особлива сто-

рінка цьогорічних прем'єр — презентація своєрідної енциклопедії музичного мистецтва “Композитор — маленька планета...” музичного критика Ані Луніної, виданої за сприяння видавництва “Дух і Літера” (Костянтин Сігов, Вадим Залевський). В об'ємній книжці представлено сузір'я знаменитих в Україні й поза її межами композиторів-шістдесятників: Євген Станкович, Олег Ківа, Леся Дичко, Валентин Сильвестров.

Валерій Матюхін вітає з успіхом композитора Володимира Рунчака

Фото з сайту pyrohiv.at.ua

Наш оберіг державності Звернення українських учених до батьків, учнів та студентів України

Дорогі наші співвітчизники!

Кожен народ має право на використання своєї рідної мови, на розвиток власної національної культури. Україна отримала новий шанс у створенні демократичної, незалежної, європейської держави 1991 року. Цей шанс творився зусиллями багатьох поколінь наших попередників, що пройшли через століття нищення і гноблення всього українського. Наслідком такої продуманої колоніальної політики стало те, що Україна ввійшла в період своєї незалежності з надзвичайно деформованою структурою освіти. І відбувалося це не через небажання людей говорити рідною мовою чи нерозвиненість української наукової термінології, а через прямі адміністративні обмеження й заборони, а часом і репресії.

Тому величезним здобутком двох останніх десятиліть стало те, що державна українська мова зайняла гідне місце у системі вищої освіти й науки, що в середній школі нею навчаються близько 80 % школярів, що держава, водночас, гарантувала й здобуття середньої освіти російською та іншими мовами національних меншин.

На жаль, сьогодні мусимо говорити про те, що державна політика останніх років спрямована на руйнування цих перших здобутків. Ситуація суттєво погіршилася після ухвалення торік відверто антиукраїнського Закону “Про засади державної мовної політики”. Нині, посилаючись на ст. 20 цього Закону, Міністерство освіти при формуванні перших класів вимагає від батьків або ж осіб, що їх замінюють, обов’язкових заяв про бажану мову навчання дітей. Особливо тривожить те, що, за повідомленнями ЗМІ, перед освітянами поставлено завдання отримати максимальну кількість заяв про бажання

навчатися російською мовою. За цим легко проглядаються плани впливу на мовну ситуацію у душі неоколоніальної політики так званого “руського мира”.

Поважаючи право кожного на здобуття освіти рідною мовою, ми наголошуємо, що лише досконале володіння державною мовою є ознакою інтегрованості людини в сучасне суспільство. Доба некомпетентних, корумпованих чиновників і політиків, які демонстративно зневажають усе українське, неминуче відійде в минуле. Позбавляючи своїх дітей і себе самих можливості вільно послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя, ми позбавляємо їх перспективи європейського майбутнього.

Тому ми, українські вчені, представники різних галузей знань, люди різних політичних поглядів, люди, які спілкуються українською, російською та іншими мовами, закликаємо вас у цей критичний час підтримати своїм вибором українську мову як найважливіший оберіг української держави!

З повагою

Михайло Бродин, академік НАН, доктор фіз.-мат. наук, професор, лауреат Ленінської премії, Державних премій СРСР, УРСР та України; **Микола Жулинський**, академік НАН, доктор філол. наук, професор, лауреат Нац. премії України ім. Т. Шевченка; **Сергій Комісаренко**, академік НАН та НАМН України, доктор біол. наук, професор, лауреат Державної премії УРСР, надзвичайний і повноважний посол України; **Ігор Мриглод**, академік НАН, доктор фіз.-мат. наук, професор (Львів); **Надія Гула**, чл.-кор. НАН і НАМН України, доктор біол. наук, професор, лауреат Державної премії України; **Сергій Костерін**, доктор біол. наук, професор, лауреат Державної премії України; **Володимир Литовченко**, чл.-кор. НАН, почесний академік АН ВШ України, доктор фіз.-мат. наук, професор, лауреат Державних премій УРСР та України; **Сергій Рябенко**, чл.-кор. НАН, доктор фіз.-мат. наук, професор, лауреат Державної премії України; **Іван Бейко**, академік АН ВШ України, доктор техн. наук, професор; **Микола Великий**, академік АН ВШ України, доктор біол. наук, професор; **Ніна Вірченко**, академік АН ВШ України, доктор фіз.-мат. наук, професор; **Валентин Коваль**, академік АН ВШ України, доктор техн. наук, професор; **Юрій Кругляк**, академік АН ВШ України, доктор фіз.-мат. наук, професор (Одеса); **Ярослав Лепіх**, академік АН ВШ України, доктор фіз.-мат. наук, професор (Одеса); **Лариса Масенко**, АН ВШ України, доктор філол. наук, професор; **Леонід Поперенко**, академік АН ВШ України, доктор фіз.-мат. наук, професор; **Максим Стріха**, академік АН ВШ України, доктор фіз.-мат. наук; **Федір Тишко**, академік АН ВШ України, доктор мед. наук, професор, засл. діяч науки і техніки України; **Микола Ткач**, академік АН ВШ України, доктор фіз.-мат. наук, професор (Чернівці); **Анатолій Чумак**, доктор мед. наук, професор, лауреат Державної премії України, засл. діяч науки і техніки України; **Антон Філіпенко**, академік АН ВШ України, доктор екон. наук, професор; **Олександр Чердиченко**, АН ВШ України, доктор філол. наук, професор, засл. діяч науки і техніки України; **Юрій Шаповал**, доктор істор. наук, професор, засл. діяч науки і техніки України; **Валентин Яблонський**, академік АН ВШ України, чл.-кор. НААН України, доктор біол. наук, професор, засл. діяч науки і техніки України (усього 106 підписів провідних українських учених).

Запрошуємо до розмови

У Національному інформаційно-му агентстві “Укрінформ” (вул. Богдана Хмельницького, 8/16) 26 червня о 14.30 Координаційна рада проведе засідання круглого столу “Конституційні права українців” у рамках підготовки до V етапу Всеукраїнського Форуму “На захист української мови та державності”. На засіданні буде оприлюднено проект “Звернення до українського народу”, у якому мова про те, що політика чинної влади свідчить про послідовне ігнорування нею основних конституційних прав українців. Захистити уконституційовані права можна лише в єдності парламентської та позапарламентської опозиції.

До участі в засіданні запрошуються державні та громадські діячі, зокрема депутати Верховної Ради II скликання, які ухвалювали Конституцію, представники української інтелігенції, колишні члени Конституційного суду України, а також журналісти.

Учені об’єднуються в захисті мови

Максим СТІХА, президент Українського фізичного товариства

Ініціаторами Звернення українських учених до батьків, учнів та студентів України стали фізики. У тому є своя логіка. Адже такому ж закличковому від українських філологів чи письменників ніхто не здивувався б. А відтак, напевно, й увагу на нього звернули б менше. Тому ініціативна група вирішила: підписи мають належати лишень ученим, чия вага в науковому світі (українському й міжнародному) ні в кого не викликати сумнівів, кого не можна буде апіорно оголосити “національно стурбованими невдахами” з “вузького прошарку українськомовної інтелігенції” (використовуючи визначення одного сумновідомого діяча з урядової команди).

У такій позиції українських фізиків немає нічого дивного. Ці фізики ніколи не стояли осторонь не лише наукових, а й суто гуманітарних проблем. А в Резолюції VIII З’їзду Українського фізичного товариства, що відбувся 15 березня цього року, прямо зазначається: “Ухвалення нового мовного законодавства, проти якого заперечували провідні науковці НАН України та університетів, вже призвело до суттєвого скорочення сфери використання української мови в сфері науки і освіти. За таких умов УФТ вважає своїм завданням сприяння розвитку сучасної української наукової термінології, збереженню української мови як робочого інструмента наукової праці, викладання фізичних дисциплін і популяризації наукових знань”.

Наш непростий час вимагає від кожного копіткої роботи. І розвиток української науки (яка змушена виживати в надзвичайно складних умовах — і все ж дає результати світового рівня), і збереження української мови однаковою мірою є передумовами європейського цивілізованого майбутнього держави України.

Інна НАГОРНА,
завідувач Літературного музею Уласа Самчука, м. Рівне

Народився Антін Нивинський (літературний псевдонім Антін Чекмановський) 3 серпня 1890 р. у селі Тинному, біля Рівного (нині околиця Рівного). Батько — урядовець, мати — із роду священиків Чекмановських. Навчався у Рівненській гімназії.

Під час Першої світової війни побував на фронті. На початку 1917 року повертається до Рівного і поринає в національно-політичну діяльність.

Ось як згадувала про свого чоловіка письменниця Галина Журба у передмові до другого видання повісті А. Чекмановського “Віки пливуть над Києвом” (Нью-Йорк: Наша Батьківщина. — 1964 р.): “...Один з найактивніших організаторів національно-культурного й політичного життя Рівненщини, рівненської “Просвіти”; довголітній член управи й секретар тієї останньої. Як громадський робітник, скромний і працьовитий, далекий від роблення будь-якої кар’єри на громадській ниві, проробляє довгі роки, поруч з іншими, цю “чорну”, невидну роботу, яка згодом лягла в основу національно-політичного відродження Волині.

З упадком української державности та приходом польської окупаційної влади на західню Волинь, Антін Нивинський стає в ряди безкомпромісних борців проти тієї влади і з цих позицій не сходить до самого кінця польської окупації українських земель. Підпорядкувавши цілком своє особисте життя тій політичній боротьбі, живе весь час у тяжких матеріальних злиднях, мешкаючи в Рівному та Здолбунові (1920—1933 рр.). Як журналіст, працює постійно у місцевих волинських часописах: “Громада” в Луцьку, яку сам редагує (1923 р.), потім як співпрацівник “Української Громади”, яку видає пок. сен. Черкавський; також у “Громадським Голосі” та гумористичному “Зизи” (Львів).

Літературну діяльність розпочинає дуже молодим, друкуючи свої перші оповідання в “Українській Трибуні” (Варшава,

Антін Нивинський та Галина Журба. Воскреслі імена

Імена Антона Нивинського та Галини Журби часто з’являються на сторінках волинської та галицької періодики 20—30-х років ХХ століття. Тодішні українці знали їх як родину активних просвітян і талановитих письменників. Нинішнім читачам ці імена невідомі, бо все, що вони писали, було під забороною.

1920 р.), новела “Ті і та” та ін. В альманасі “Метуса” 1922 р. оповідання: “Соняшні сльози”, “Зейда Пук”, “Пані Ія та Кардинал”, “Рибалка Круть” та багато інших. В “Новій Україні” (Прага, 1925 р.) новела “Легенда про безодню” та у варшавському альманахові-квартирному “Ми” (1933) оповідання “Поліщукська мати”, — усі три гарні довгі оповідання з циклу “Поліські оповідання”. У львівському літературно-мистецькому журналі “Назустріч” (1936) — новела “Самсон і Даліла”.

Із недрукованих речей Чекмановського, які пропали будь у Львові з при-

ходом большевиків 1939 року, будь у варшавській пожежі 1944 року, були: “Збірка поліських оповідань”, з яких друковані були вищезгадані три, “Рибалки”, “Охрим Сирин”, історична повість “Полум’яний їздець” та “Здобувачі”, написані між 1933—1939 роками. Усі загинули в рукописах.

Антін Нивинський (Чекмановський) помер 3 грудня 1945 року в Скаржиську, в Польщі, під большевицькою окупацією, в самоті й забутті, переживши перед тим ціле пекло варшавського повстання (1 серпня—16 вересня 1944 року), на хво-

робу серця, яку завдячує важким умовам польської окупації Волині та громадській праці в цих умовах, матеріальним злидням, неоднократному пересиджуванню у в’язниці, тощо.

З усього письменницького доріжку Антона Чекмановського залишилася повість “ВІКИ ПЛИВУТЬ НАД КИЄВОМ”, видана вперше у Львові, 1938 р. (видавництво “Батьківщина”), якої єдиний примірник зберігся у д-ра Івана Дурбака, дякуючи якому, маю можливість перевидати її тепер та поручити ласкавій увазі читачів”.

Навесні 1925 року Антін Нивинський із дружиною Галиною Журбою переїздить із Рівного до Здолбунова. Саме у Здолбунові вони відновили діяльність “Просвіти” і співпрацювали з місцевою книгарнею “Відбудова”. Тоді вони розповсюджували українські часописи, книги, створювали бібліотеки, читальні.

Найповажніший рівненський краєзнавець минулого століття Григорій Дем’янчук у своїй книзі дослідницьких нарисів “Воскреслі для життя” (Рівне: Оріана. — 1998 р.) писав: “... На основі знайдених архівних документів можна більше сказати про його просвітянську і політичну діяльність та умови життя в Рівному і Здолбунові. Був одним із членів-засновників “Просвіти” в Рівному у жовтні 1917 року (про це дізнаємося з поліційних донесень та його статті в “Українській Громаді” (Луцьк, 1927, ч.18). Мав стосунки з ініціатором створення “Просвіти” головою повітової земської управи Федором Сумневичем, із сенатором Олександром Карпинським — головою ради “Просвіти”, Миколою Литвицьким (літературний псевдонім “Бурлака”) — віце-міністром внутрішніх справ УНР у 1920—1921 рр.

Віталій МАЦЬКО,
член правління обласної організації ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, м. Хмельницький

Очевидно, автору монографії бракувало першоджерел, до яких іноді немає доступу, бо деяких жертв політичних репресій просто висилали за межі України, а згодом — за вироком “трійки” засуджували до смертної кари (саме так сталося з Блонським). А були й такі, яким не дозволяли повертатися в Україну і вони помирали на чужині: репресована дружина Івана Стеценка, письменниця Оксана Стещенко-Старицька похована в Казахстані (м. Акмолінськ, яке 1961 р. перейменували на Ціліноград, 1992-го — Акмола, із 1998-го — місто носить назву Астана), письменниця Ніна Трикулевська-Дубровська (псевдо Гордій Юрич), яка 1885 року народилася в Черкасах, а коли їде померла, — досі невідомо.

Інша справа з просвітянином П. Блонським. Про нього є відкриті відомості, хоча деякі біографічні дані варто уточнити, що й зробимо в нашій статті.

Пантелеймон Йосипович Блонський народився 27 червня 1876 року в селі Андріївка (нині Чемеровецького району Хмельницької області) у дворянській родині. Здобув європейську освіту, хоча спершу закінчив Подільську духовну семінарію, навчався на медичному факультеті Київського університету, але за неблагонадійності (фактично за партійну діяльність) 1900 року його відрахували з числа студентів. Тому він виїхав до Угорщини, а згодом переїхав до Варшави, де 1904-го закінчив університет і повернувся до Кам’янець-Подільського. Таємний нагляд поліції, встановлений за ним ще чотири роки тому, не знято. У місті над Смотричем лікар-окуліст стає одним із засновників Подільської “Просвіти”. Його, земського лікаря, 1905 року звільнили з роботи, а че-

За правду, рідну мову постраждав

Пригадалося, як одного разу Василь Клічак, торкаючись змісту монографії Ольги Малюти “Просвіти” і українська державність, друга половина XIX—перша половина XX століття”, висловив слушне застереження: “У деяких розвідках ідеться про просвітян, дані про яких далеко не повні. Наприклад, Пантелеймон Йосипович Блонський, лікар, громадсько-політичний і державний діяч. Рік і місце народження невідомі, рік і місце смерті — також. Навіть фото немає. Але знаємо, що він був активістом в УНР, членом подільської “Просвіти”.

рез рік соціал-демократа Блонського за активну просвітянську діяльність (поліція трактувала інакше — “революційну пропаганду”) заарештували. Як соціал-демократ, брав активну участь у революційній боротьбі за найшвидшу українізацію державних установ. Серед членів Української Центральної Ради третього складу (20.08.1917 р.) у списках є лікар із Поділля П. Й. Блонський (подільський округ № 1 — українські есери, українські соціал-демократи). Дехто з дослідників плутає його з відомим педагогом і психологом Павлом Петровичем Блонським (1884—1941), який також до революції належав до есдеків, а згодом перейшов на сторону більшовиків; він працював приват-доцентом, був деякий час губернським комісаром Катеринославщини.

Лікар Блонський, якого селяни делегували в Центральну Раду, захищав їхні інтереси. Тут ближче познайомився з В. Винниченком, М. Грушевським, С. Петлюрою. Однак їхнім прихильником не став, бо до всього підходив із власним розумом, самокритично оцінював ситуацію. Захоплюючись політичною і громадською діяльністю, просвітянин повсякчас думав про пересічних людей, жив їхніми інтересами. Але й в опортуністи не записався, був далекий від інтриг і совістю не торгував, позаяк щиро любив Україну. Тричі йо-

го чекисти кидали за тюремні ґрати. Уперше 1919-го в Черкасах. Невідомо, як би склалася його доля, але в одного з чекистів дружина хворіла на зір, терміново потрібен був лікар. На всю округу — лише Блонський. Ось і випустили. 1921 року знову арешт, слідство; втретє, 1929 року, знову допити в буцегарні. Та і на цей раз забракло справжніх доказів, випустили.

Отже, Пантелеймон Блонський працював лікарем-окулістом у Києві, а також на Черкащині — в Каневі, Городищі, Черкасах, Ротмистрівці, Корсуні, Звенигородці. Зустрічаючись щоденно з людьми, бачив, як вони бідують за совєтської влади. І не мовчав. Постійно “бомбардував” листами совєтські установи, комітети партії, розвінчуючи брехливу, оманливу пропаганду більшовиків про щасливе, заможне життя простих громадян. А коли настав голод 1932—33 рр., то лікар із Звенигородки назвав речі своїми іменами — геноцид проти українського народу. На адресу Комінтерну Пантелеймон Блонський писав: “Перша причина цього голоду є злочинне, невміле, а то й зумисне шкідницьке проведення в життя в Україні політики”. І далі: “...погляд на хохлів як на контрреволюційне плем’я, як на плем’я нижче... У 1921 році держава, будучи дуже бідною, значно більше робила для голодних волжан, яким, до речі, багато допомогли то-

ді українські селяни, що нині вмирають з голоду”. Пантелеймон Блонський виливає крик душі такою квінтесенцією: “Якщо правда, що масами гинуть з голоду тільки селяни УРСР, а РРФСР тільки на Північному Кавказі, в Краснодарському краї, де більшість селян також українці, то ясно, що тут... не витравлений революцією погляд на хохлів, як на нижче плем’я, вимірання якого корисне справі соціалізму...”. Після прочитання такого одкровення подумалося: ось кому можна було б присвоїти Героя України (посмертно). В ті часи слова правди очевидця трагічних подій були на сполох, були звернені до світової громадськості, закликали до рішучих дій.

На початку 20-х років весь час проживав у Рівному, з квітня 1924 року на деякий час переїжджає у Луцьк, де працює в газеті “Громада”.

Перший арешт стався у жовтні 1923-го, другий — у квітні 1925-го, третій — у лютому 1927-го, четвертий — у березні 1928-го. Звинувачувався в антидержавній діяльності: спочатку — в “комуністичній” (доказом були деякі “червоні” видання, виявлені при обшуку), потім — в українській націоналістичній. У протоколах допитів та інших документах слідства зафіксовано багато фактів, які конкретизують життєпис А. Нивинського, надрукований Галиною Журбою. На слідстві 1925 року, де йому інкримінували “поширення комуністичної літератури”, один із свідків переконав прокуратора, що А. Нивинський — “український націоналіст, хоч мав деякі книжки комуністичного змісту”. Сам звинувачений зізнався: “До комуністичної партії не належу, комуністичної літератури не розповсюджував, ніяких політичних зібрань не організовував, належу до Української соціалістично-радикальної партії і як голова “Просвіти” в Здолбунівському районі працював на культурно-освітній ниві”. Галина Журба, яка теж “проходила” в цій кримінальній справі, свідчила: “Політикою не займаюсь. У 1924 році як письменниця одержала від Нивинського, який був тоді редактором газети “Громада” в Луцьку, один номер радянського журналу “Червоний шлях” та один екземпляр американського комуністичного часопису з метою написання “Літературної хроніки” для “Громади”.

Наведемо ще кілька рядків із поліційних спостережень: “З Луцька приїжджає (у Рівне) рідко, зустрічається з Козубом, Кентржинським, Остапчуком (діячі рівненської “Просвіти”. — *Авт.*) і того ж дня виїжджає... Переніс свою активність до Луцька”. Поліційні “слідопити”, називаючи його “організатором повстанських боївок”, скаржаться начальству, що він “до-сконало конспірується”.

Дружина Антона Нивинського — Галина Журба (Гелена Маврикіївна Домб-

ровська) народилася 11 січня 1888 року в містечку Соболівці Гайсинського повіту на Поділлі. 1911 року виїжджає до Києва, де мешкає до 1920 року. Друкується у газеті “Нова Рада” та в “Київській газеті”. 1917 року працює перекладачем у секретаріаті польських справ при Центральній Раді. 1920 року виїздить із Києва до Варшави, далі — до Рівного. У Рівному працює сестрою милосердя у шпиталі, пізніше — бібліотекарем. У “Просвіті”, яку заснував Нивинський, була громадською бібліотекаркою. Одночасно читає лекції про історію українського народу та про природу рідного краю. У статті “З’ясування позицій”, надрукованій газетою-одноденкою “Боротьба”, що була випущена в Рівному 22 січня 1922 р. і конфіскована та заборонена, Галина Журба писала: “Мета наша вкоринити глибоко в думку нашого працюючого народу почуття національної гідності, незалежності, самородности й віри у свої власні сили і в цих засадах виховувати український нарід... Бо нічого не вартий той нарід, що культурно слабкий, а політично не організований”.

Найкращими творами письменниці можна вважати повісті “Зорі світ заповідають...” та “Револуція йде...”, опубліковані в 1930-х рр. в “Українській бібліотеці”, яку видавав Іван Тиктор. На той час вони вийшли чималими накладками — 5 тисяч примірників. Твори отримали схвальні відгуки. А про Г. Журбу в Західній Україні почали говорити як про одну з найталановитіших тогочасних українських письменниць. Але перевидань своїх повістей вона так і не дочекалася.

І ось, нарешті, сталося: вперше в Україні у серії “Бібліотечка Літературного музею Уласа Самчука в Рівному” вийшли окремими книгами повісті Галини Журби “Зорі світ заповідають...” (2011 р.) та Антона Нивинського “Віки плывуть над Києвом” (2012 р.). Читачі мають змогу відкрити для себе талановитих письменників, які чудово володіють українським словом, яскраво зображають життєві реалії і ненав’язливо їх осмислюють.

українську літературу й при цьому тішився: “Скільки прекрасного, багатогранного в нашій рідній мові!..”. Нишпорки, яких тоді не бракувало, доносили в спецоргані про “контрреволюційні” погляди старого лікаря.

У вересні 1939 року палкого просвітянина-українця заарештували. Але й у неволі Пантелеймон Йосипович не виявив внутрішньої слабкості, навпаки, він прямо заявив слідчому: “Сьогодні не тридцять сьомий. По-друге, я не порушую Конституції. Маю свої погляди. Я не бидло. Я — українець”. Після таких патріотичних висловлювань лікаря вислали-етапували “на перевиховання” в Комі АРСР. Працював на лісоповалі в селі Візінга. За звичним сценарієм, там, під час війни, 12 січня 1942 року його заарештували. Особливою нарадою при НКВС 29 серпня 1942 року Блонського засудили до смертної кари за ст.58-10 УК РСФСР. Оскільки в період війни з такими вироками не зволікали, то його розстріляли того ж дня.

Він розділив долю свого сина Тараса, який народився в Києві 1909 року і також, як націоналіст, був висланий у віддалені райони Росії. Працював звичайним електриком у Пермі. Але під час розгулу сталінських репресій енкаведисти і там його дістали: 4 вересня 1937 року Тараса Блонського заарештували, за рішенням “тройки” 25 грудня 1937 року 28-річного юнака сталінські сатрапи розстріляли. Тільки за те, що був українцем. Бо ж ніякою контрреволюцією електрик не займався, це згодом довів військовий трибунал Уральського військового округу. Блонські — батько і син, справжні патріоти України — реабілітовані посмертно. Тож ця стаття нехай буде пам’ятником усім просвітянам, що загинули на чужій землі лише за те, що безмежно любили Україну й хотіли бачити її вільною, незалежною державою з європейськими цінностями, стандартами.

Данина пам’яті Івана Франка

Богдан САВАК,
голова Денисівського осередку “Просвіти”, Тернопільська область

Група студентів Львова із просвітницькою метою влітку 1885 року здійснила мандрівку Поділлям. У містах і селах читали доповіді про освіту, скасування панщини, про творчість Тараса Шевченка, Маркіяна Шашкевича, ставили концерти.

У мандрівній групі взяли участь Іван Франко, Корнило Устинович, Микола Івасюк, Юліан Панькевич, композитор Остап Нижанківський та інші представники творчої інтелігенції. 2 серпня учасники подорожі виступили в замковому залі Тернополя. На тому вечорі кілька пісень виконав і селянський хор із Денисова під керівництвом о. Йосипа Вітошинського. 1885 року у варшавському журналі “Правда” (ч. 26) Каменяр поміщає кореспонденцію про розвиток культурно-освітнього руху в Галичині, у якій описує і денисівський хор, згадує про нього й у своїх творах. У Київському державному архіві АНУ ім. Т. Шевченка в рукописному фонді Івана Франка зберігається понад сотня пісень, записаних денисівцем, у майбутньому священиком штату Пенсільванія (США) Ільком Кузівим, які він записав від людей нашого села й передав Іванові Франку.

Після усунення графа Казимира-Фелікса Бадені з крісла австрійського кабінету міністрів цю посаду зайняв тернопільський староста, депутат австрійського парламенту поляк Леон Пінінський. Відповідно звільнилося депутатське місце в цьому окрузі (Тернопільський, Збаразький та Скалатський повіти). Виборці вирішили, що їхнім послом до віденського парламенту буде Іван Франко. Адже прості люди вже знали його не тільки як визначного письменника, а й як мудрого політика та вбачали в ньому свого захисника.

Позачергові вибори призначили на 22 червня 1898 року. І. Франко з місцевими комітетами організував агітаційні поїздки по селах свого округу. У книзі “Шляхами золотого Поділля” (Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто, 1983) автор допису Пилип Гайда пише, що І. Франко зі Львова спершу поїхав до Глубічка Великого, де мав свого шанувальника о. Чайківського. Потім вступив “до Чистилова, де сконтакував із місцевим виборчим комітетом і залишив йому всі потрібні виборчі інструкції. Відвідав також села Денисів і Купчинці, де мав своїх однодумців за ідеологією в особах Павла Думки та доктора Григорія Гарматія. Мав він в обидвох тих селах добрих співробітників — о. Вітошинського в Денисові та о. Кобилянського в Купчинцях. Франко їздив також і до Настасова, де ревним його співробітником за ідеологією був один із дуже поважних і впливових господарів — Куріца. Менші села — Пронятин, Курівці, Довжанку, Воробіївку,

Городище, Чернихів — відвідав сам або посилав туди своїх довірених, переважно студентів”.

Жодних сумнівів у перемозі на виборах І. Франка не було. Технічним опонентом Каменяру був тоді тернопільський лікар, москвофіл Антін Гладішовський (1860—1923), який навіть не вів агітації, бо всюди отримував словесні ляпаси. Комісія однак “порахувала”, що Гладішовський отримав перевагу на 4 голоси.

Нині департамент із питань культури, охорони культурної спадщини та культурних цінностей Львівської облдержадміністрації та Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка ініціювали відродження тих давніх добрих традицій. Група львівської інтелігенції щорічно виїжджає в один із населених пунктів, у якому колись побував Великий Каменяр і влаштовує літературно-мистецьке свято “Шляхами Івана Франка”. Такі заходи вже відбулися у Болехові та Лоліні Івано-Франківської області, торік у селі Жукові, а в червні цього року — в селі Денисові, що на Тернопільщині.

Делегацію зустріли денисівці усім селом із короваєм на вишиваному рушнику під мелодію маршів духового оркестру місцевого осередку “Просвіти”. Прибули того дня до нас і мешканці з інших населених пунктів.

Свято, приурочене 97-м роковинам від дня смерті Івана Франка, розпочалося відправою Служби Божої у церкві Святого Миколая священиками Козлівського деканату за участю хору “Благовіст” львівської церкви Святого Архістратига Михаїла.

Програму культурно-мистецького дійства розпочав хор “Благовіст” (диригент — Тарас Мельник, президент хору — Петро Сидор). Потім виступили директор Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка, письменник Роман Горак, заступник директора того ж музею, заслужений діяч мистецтв України Петро Зозуляк, актори Львівського національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької, народні артисти України Юрій Брилинський та Святослав Максимчук, поетеса, лауреат Всеукраїнської літературної премії імені Василя Симоненка Любов Проць, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка Михайло Чорнопиский. Із піснями творами виступили солістки Львівської філармонії Лілія Коструба, Ірена Грех, Ніна Карпінєць, Ольга Фенюк, артист Микола Габрук.

Представники львівської делегації та денисівської громади поклали квіти до пам’ятників о. Йосипа Вітошинського, Тараса Шевченка й Іванни Блажкевич.

Активістам, які доклали найбільше зусиль до підготовки цього свята, вручили подяки та пам’ятні дарунки (франкознавчу літературу) від Козівської райдержадміністрації та районної ради і від Львівського музею.

Для учасників свята влаштували виставку-продаж книжок львівського видавництва “Каменяр”, яку представив директор видавництва Дмитро Сапіга. У місцевому краєзнавчому музеї організували виставку “Іван Франко і Денисів”, було випущено поштові конверти з портретом Каменяра (художник — Дмитро Стецько, дизайн — Андрія Пилоуха), нагрудні значки із портретом та написом: Свято “Шляхами Івана Франка”. Денисів. 02.06. 2013 р.

Від імені оргкомітету та громади села висловлюю щирі подяки інтелігенції Львова, а також народному депутату ВР України Володимирі Бойку, керівникам ПАП “Агропродсервісу” Івану Чайківському, Андрію Барану та підприємцю Ярославу Юрківу, які були спонсорами дійства.

Євген БУКЕТ
фото Олексія ЛУПАНІНА

Садиба Липинських запрошує Волинська земля багата старожитностями, тож знання про цей прадавній край у пошані місцевої громади

— На цьому місці до Першої світової війни стояв будинок, який мав лише один поверх, і тут народився В'ячеслав (Вацлав) Казимирович Липинський. Після війни від будинку залишилися лише фундаменти, на яких брат В'ячеслава Липинського Станіслав у 20-х роках минулого століття відбудував двоповерховий палац. А під час Другої світової війни дерев'яні конструкції другого поверху згоріли і тільки з середини 1990-х почалася його відбудова, відповідно до фотографій 1930-х років. Реставрацію закінчено 2011 року і до 20-ї річниці Незалежності України 22 серпня цей музей урочисто відкрили.

Хоча ідея виношувалася з 1990 року, коли ми відновили і впорядкували місце поховання В'ячеслава Липинського у Затурцях. Тоді ж, на першому мітингу 10 червня 1990 року, під прискіпливим поглядом влади, яка забороняла масові зібрання, ми проголосили, що плануємо створити музей, хоча на той час про В'ячеслава Липинського мали досить скупі відомості. Я, наприклад, знав зі слів батька, що це — міністр української держави.

Ще 29 травня 1995 року Волинське обласне управління культури видало наказ про організацію в колишній садибі Липинських у с. Затурці меморіального музею В'ячеслава Липинського, відділу Волинського краєзнавчого музею. Науковці налагодили стосунки з роди-

Сьогодні у Волинській області діє 17 комунальних музеїв, 78 музейних закладів на громадських засадах, з яких 5 носять звання “Народний музей”, 177 музейних закладів системи освіти, з яких 33 мають почесне звання “Зразковий”. Разом у їхніх фондах понад 280 тисяч предметів основного фонду — пам'яток матеріальної та духовної культури волинського краю, які є частиною Музейного фонду України і низка з яких вважається культурним надбанням усього людства. Музеї Волині щорічно відвідують 300–400 тис. осіб, а працюють у галузі понад дві сотні фахівців, які, незважаючи на всі матеріальні негаразди, що супроводжують долю музейного працівника, самовіддано зберігають, вивчають і наближають до широкої аудиторії безцінні музейні скарби. Один із найновіших музеїв, до якого на екскурсії приїждять навіть музейні працівники, адже експозицію закладу оформлено за новітніми технологіями — Затурцівський меморіальний музей В'ячеслава Липинського. Про історію його створення та експозицію розповідає директор музею Віталій Григорович Кушнір.

семна згадка про Затурці датується 21 березня 1503 року, коли маєток Затурці був переданий у спадщину для Михна Дорищати-ча. Як згадував Олександр Цинкаловський, тут, розкорчовуючи дерева старовинного парку, знайшли чашу з перлами і пляшку з документами, що вказувало на давнє ариянське поховання. А поряд, якщо пройти вісім кілометрів через ліс у північно-західному напрямку, село Кисилін — колишнє містечко, відоме своєю середньовічною ариянською академією. Звідти вийшло багато відомих людей, зокрема і представники родини Гулевичів, які мали помістя і в Затурцях. Тому деякі дослідники говорять, що саме звідси пішла у світ відома Галика Гулевичівна, яка народилася в батьківському маєтку Василя Гулевича.

Експозиція музею розкриває родовід, господарський і

селекційний доробок родини Липинських; життєвий шлях В'ячеслава Липинського; його громадсько-політичну, державну та наукову діяльність. Відтворено фрагменти інтер'єрів будинку “Кабінет Станіслава Липинського”, “Вітальня”, “Кабінет В'ячеслава Липинського”.

— Дід В'ячеслава і Станіслава Володимир-Северин-Мар'ян 1839 року одружився з місцевою шляхтянкою Емілією Бечковською, і наступні 100 років цей маєток належав Липинським. Батько В'ячеслава Казимир-Сильвестр-Антоній, штабс-капітан саперних військ, після виходу у відставку з військової служби почав господарювати в родинному маєтку. Завдяки цілеспрямованій праці власника, господарство до Першої світової війни було найкращим на Волині. Статус меморіального цього будинку надала кімната, в якій

стояла труна з тілом покійного В'ячеслава. Адже це був будинок його брата, і В'ячеслав тут лише гостював. Проте він дуже часто бував у брата в повоєнні роки і створив тут чимало своїх історичних праць. Зокрема і найбільшу монографію “Станіслав Михайло Кричевський”, яку він підписав: “Писав у Затурцях і в Кракові”. Але децю з меблів, меморіальних речей тут є. Їх надали діти Станіслава Липинського, завдяки свідченням яких ми відтворили в експозиції робочий кабінет Станіслава.

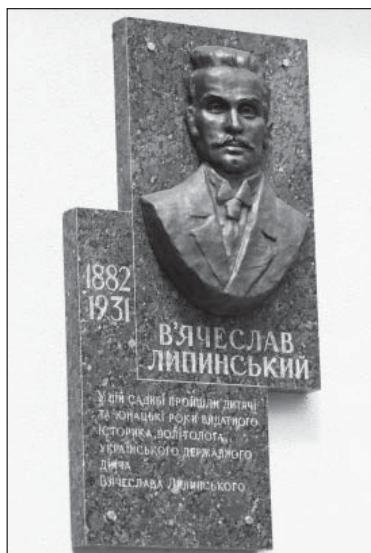
Велика частина першої зали відведена останньому власнику маєтку Станіславу Казимировичу Липинському. Станіслав Липинський — агроном-селекціонер, який захистив докторську дисертацію в Лейпцигу і повернувся на господарство до батька. Займався селекцією, отримував високі нагороди від польської держави. Він вийшов у Польщу 18 вересня 1939 року, вивіз п'ятеро дітей, родинний архів, який зараз передали до музею, і родина Липинських у Польщі дуже тішиться тим, — розповідає директор музею.

В одному з листів до завідувача Затурцівського меморіального музею Віталія Кушніра Ян Липинський (син Станісла-

ва) написав: “Ми тішимося, що наш будинок, наш двір прислужаться вашій культурі”. До речі, пану Яну, який є частим гостем у музеї, 2 червня виповнилося 92 роки.

У В'ячеслава Липинського була донька Єва, яка прожила 98 років, вдвічі довше від батька, нащадків не мала.

— У другій залі з речей, які були у фондах Волинського краєзнавчого музею, відтворено куточок вітальні дворянського гнізда кінця XIX—початку XX століття, — зазначив Віталій Кушнір. — Після Другої світової війни від будівлі залишилися тільки капітальні стіни, деякі перестінки було знято. Тому ми зараз не можемо відтворити в повному обсязі ні спальні, ні вітальні. Чи не найцінніша меморіальна річ у музеї — тарілка, якою користувався Казимир Липинський. Її родина привезла розбиту навпіл, але ж зберегла, не-

чами В. Липинського у Польщі, почали листуватися з Президентом Східно-Європейського дослідного інституту імені В. К. Липинського у США, зібрали значну кількість експонатів. Проте відбудову садиби Липинських завершили лише 2011 року завдяки окремій субвенції з державного бюджету. Про всі ці події тижневик “Слово Просвіти” розповідав на своїх шпальтах 2009 та 2011 роках. Нині, згідно з науковою концепцією, музей має три експозиційні, дві виставкові (на першому і другому поверхах) і конференц-залу.

— Ми маємо в експозиції представлену історію села Затурці і деякі археологічні знахідки з території села і околиць, — розповідає Віталій Кушнір. — Найдавніші стосуються ще часів неоліту, епохи бронзи. Тут є крем'яні і кам'яні знаряддя праці, а недалеко від села — за 1,5 кілометра на південь — давньоруське городище VIII—XI століття. На схід від нього на початку 1960-х років знайшли залишки напівзаглиблених жител. А перша пи-

зважаючи на всі переїзди і негаразди, що випали на їхню долю.

Третя зала присвячена В'ячеславу Липинському. Унікальну колекцію його особистих речей і документів вдалося сформувати завдяки його доньці Єві Липинській-Сенделовській з Лондона, племінникам Яну і Казиміру з Кракова та Єжи Липинським із Гданська. Для майбутнього музею передали близько 200 родинних реліквій. До особливо цінних пам'яток належать першодруки творів, особисті документи В. Липинського (атестат зрілості, 1902 року; Послужний список 1918 року; Уповноважуюча грамота уряду Української держави 1918 року за підписом гетьмана Павла Скоропадського).

За два неповних роки музей відвідало багато відомих людей, зокрема Микола Жулинський, Іван Драч. Приїздили гості з Австрії, Польщі, Угорщини, Росії, Естонії, Литви, Білорусі та багатьох куточків України. Садиба Липинських запрошує всіх охочих дізнатися про долю польської шляхетської родини, чий син став видатним українським державником.

Степан НАЛИВАЙКО
українознавець-сходознавець-індолог

Закінчення.
Початок у ч. 20, 23 за 2013 р.

Київська й чернігово-сіверська Мокоша

Мокоша — та ж індійська *Махеші* “Велика богиня” і Діва-Деві-Артеміда-Геката, дружина Рудри-Рода-Влеса-Велеса, який стояв на Подолі, на березі Почайни. Мокоша — єдине жіноче божество в язичницькому пантеоні Володимира, що засвідчує його виняткову роль в уявленнях і віруваннях давніх полян і киян. Мокоша була Захисницею і Покровою, Матір’ю Києва і Чернігова, саме їй завдячує життям крилатий вислів *Мати міст руських*. Із прийняттям християнства вона стала Богородицею Покровою — козацькою богинею. Невипадково після втечі з половецького полону новгород-сіверський князь Ігор найперше одвідав храм Богородиці Пирогошії на Подолі в Києві й підніс давній богині, покровительці й захисниці воїнів, вдячну молитву за свій щасливий порятунок. Тяглість у просторі й часі Діви-Деві-Мокоші-Артеміді-Гекати простежується щонайменше з трипільських часів. І якщо Володимир приніс християнство з кримського Корсуня, то він знав і Діву-Артемиду, відому в Києві як Мокоша. Знав, певно, і її давнє святилище на мисі *Партенон*, за 18 км від Корсуня.

Ім’я Мокоші відбите на Чернігівщині в назві села *Макишин*, біля якого виявлено 11 поселень доби неоліту (V тис. до н. е.), у назві річки *Мокошинська Простка* в Менському районі й селища *Макошине*, де виявлені неолітичне поселення V тис. до н. е., кургани II—I тис. до н. е. й ранньослов’янські поселення. Діву-Мокошу, вже як християнську Богородицю Покрову, високо шанували запорозькі козаки, і не дарма біля Макошина над Десною 1640 р. засновано Покровський жіночий монастир. Там і заповідне урочище *Макошине*, біля якого десь на узвишші було святилище богині, бо і в Індії, і в Україні, і в Криму святилища її були на високих пагорбах і стрімких скелях. Діва-Деві-Махеші має в Індії 10 іпостасей — милостивих і милосердних, і грізних, каральних, тому з приходом християнства Мокоша, як і Геката й Кібела, прибрала іпостасей або богородиць, або виразно демонічних рис.

“Дівині” й “дівочі” назви

У Каневі й Києві є *Дівич-гори*, а *Дівочі гори* — в Трипільї й Сахнівці, де знайдено скіфську золоту пластину IV ст. до н. е. із зображенням Діви-Деві. У центрі Дівочої гори в Трипільї — піч-жертвник із дев’ятьма напівсферичними секціями. Поєднання числа “9” з “дівочою” назвою священної гори, вважає академік Б. Рибаків, символізує 9 місяців вагітності. Таке поєднання Діви з ідеєю родючості, каже він, не мусить дивувати, бо і давні богині родючості, і пізніша християнська Богородиця означаються “дівами”. Дівочі й Дівич-гори зберегли дуже давній, спіль-

Катерина — Материна, або Дещо нове й незвичне про давнє і славне жіноче ім’я

Фото Дениса Вітченка

ний для слов’ян та індіців культ жіночого божества, особливо виразний у Трипільській та Індській культурах. “Дівині” й “дівочі” назви розсіпані по всій Україні, надто на означення річок: *Дівка*, *Діуха*, *Дівиця*, *Дівичка*, *Дівоча*, *Дівичин*, *Дівошин*, *Дівчий* тощо.

“Махабгарата” знає в Пенджабі річку *Девіка* — притоку Раві, однієї з п’яти річок, що творять назву *Пенджаб* “П’ятиріччя”. Давньоіндійська пам’ятка “Агніпурана” уточнює, що Девіка тече в країні суверів, сувіри — інша назва сіндів-індів, а *сувіри* тотожне назвам *сівери-сіверяни* й *кімери-кімерійці*. Тому доречно пошукати родичів індійської Девіки на Чернігово-Сіверщині. І такі родичі тут справді є: *Дівичка* — притока Удаю, дві річки *Дівиця*: одна — притока Лоші (де й село *Салтикова Дівиця*), друга (у XVI ст. *Дівич-ріка*) — притока Остра. А найголовніше — річка *Дива*, притока Ревни. Що підтверджує спорідненість індійських сіндів-суверів, українських сіверів-сіверян і Геродотових кімерів-кімерійців. Бо *кімери* — грецька передача первісного *сівери*. Тут були й *Дівицька* козацька сотня і селище *Мала Дівиця* біля річки *Галка*, а *Калі* “Чорна” — ще одне ім’я Діви-Деві. На Носівщині є село *Володькова Дівиця*, на Прилуччині, де річка *Дівичка*, села *Велика й Мала Дівиця*. На Чернігівщині є чотири річки *Доч*, одна з яких — притока Дівиці, ніби й справді дочка своєї матері Дівиці, друга *Доч* — притока Десни, що зливається з річками *Дівиця*, *Лош* і *Трубин*. Біля гирла Дністра на Одещині є річка *Дівка* (*Дивка*), що має і назву *Оврад-Дівка*, де другий компонент пояснює вже незрозумілий перший (індоіран. *оврат* “жінка”). Тут і населений пункт *Дівоцький*. На Дністрі в XIX ст. записано і переказ про царицю Домну на золотому струзі, володарку магічної сили.

Ряснота “дівиних” і “дівочих” назв в Україні свідчить про глибоке й винятково давнє шанування тут Діви-Деві й спону-

кає пильніше придивитися до важливих для вітчизняної історії міст — Канева і Києва.

Канья, Канів і Київ

Діва-Деві й досі шанується в Індії як цнотлива, непорочна дівчина — *Канья*. Слово *канья* входить у важливі терміни, пов’язані з весільною обрядовістю, де означає “наречена”. Що спонукає згадати український ритуал сватання і мову сватів про *куницю* — дівчину-сватанку. Тож значно умотивованіше тлумачити назву *Канів* не від, скажімо, птаха кані чи якогось гіпотетичного тюркського слова, як це нині має місце, а від *канья* “діва, дівчина; дочка”. За це промовляє і канівська Дівич-гора, і літописний Родень у гирлі Росі неподалік, назва якого пов’язана з родом і Родом, тотожним індійському Рудрі. І якщо був *Родень*, місто Рода, то поруч мало бути й місто місто *Діви-Кань* — *Дівень*, *Канів*, бо поклоніння Шіві-Рудрі невіддільне від поклоніння Діви-Деві.

Скандинавські саги називають Київ *Кенугардр* “Кенуград”. Деякі дослідники вказують, що в скандинавських мовах *куна-кона* теж означає “діва, дівчина; дочка”. Тоді виходить, що й *Кенугардр* щодо Києва означає “Місто Діви”, “Дівинград”, “Дівин”, “Дівень”, як і *Канів*. У такому разі стає зрозумілим крилатий вислів про “матір міст руських”, який стосувався Києва і приписуваний князеві Олегу за понад сто років до прийняття Володимиром християнства. Особливо якщо пригадати, що Володимир приніс до Києва християнство, привів християнських священників і привіз християнські регалії з Херсонеса Таврійського, літописного Корсуня, який має на Черкащині свого двійника (нині *Корсунь-Шевченківський*). Таврська Діва й була Покровителькою і Захисницею, Матір’ю цього міста, що й відбили давні херсонеські декрети. Так само Діва-Деві була Покровителькою, Захисницею, Матір’ю і Києва, вже

під іменем *Мокоша*, якому тотожне інд. *Махеші* “Велика богиня”. А між кримським Корсунем і Києвом, між кримськими таврами-русами й подніпровськими русами існує тісна взаємоспорідненість. Назва *таври* — грецький переклад назви *руси*, таври й руси — одне й те саме слов’янське плем’я. Що підтверджує і “Велесова книга” (V—IX ст.), яка багато місця приділяє Криму, але говорить тільки про русів, не про таврів.

У Києві Діва-Деві-Канья відома як *Мокоша*, чоловік якої — *Влес-Велес*, а ще одне ім’я Шіві-Рудри-Рода — *Вріш* “Бик”; йому тотожне давньоукр. *Влес*, яке пояснює, чому Шіва-Рудра-Вріш і Род-Влес-Велес — “скотії” боги в своїх міфологіях. Ряснота “дівиних” і “дівочих” назв незаперечно свідчить про глибоке й давнє шанування в Україні Деві-Діви-Кань-Мокоші — богині-воительки, покровительки воїнів, матері міст руських, пізнішої козацької Покрови. А Дівочі й Дівич-гори зберегли надзвичайно давній, спільний для давніх українців та індіців культ жіночого божества, особливо виразний у Трипільській і Харапській (Індській) цивілізаціях.

Інші імена Деві-Деві-Мокоші в Україні

Дурга й Ума. Ім’я *Гекатей* “Гекатин” мав і цар сіндів-індів і чоловік меотянки *Тіргатао* (інд. *Дургадеві*), про яку повідав латинський автор Поліен у своїх “Стратегемах” (“Військових хитрощах”), описуючи події IV ст. до н. е. на терені України. Боспорський цар Сатир допоміг знову посісти трон скинотому цареві сіндів Гекатею, за що той мав одружитися з його донькою і позбутися дотеперішньої дружини, виходиці з племені, замешкуваного біля Меотиди (Азовського моря). Але Гекатей лише заточив красуню-дружину у віддалену фортецю, звідки тій вдалося втекти. На звістку про це Гекатей і Сатир посла-

ли за нею погоню, бо розуміли, у що вилетіть її втеча, якщо вона добудеться до свого племені. Проте мужня жінка перехитрила переслідувачів: удень ховалася в лісових хашах, а додому пробиравася вночі. Після пригод і небезпек вона дісталася рідного племені, батько її вже помер, а плем’я очолив інший ватажок. Тіргатао побралася з ним, і невдовзі на чолі свого й кількох сусідніх племен виступила проти своїх кривдників. Із вогнем і мечем вона пройшла Гекатеєву Сіндику, не оминувши й царства Сатира (правив у 433—389 рр. до н. е.). Ті запросили миру й надіслали їй щедрі дари, а Сатир ще й віддав у заручники рідного брата Метродора. А сам підіслав до неї двох убивць, і тільки широкий і міцний шкіряний пояс, на якому цариця носила меч, врятував жінку від смертельної рани. Убивць скарали на горло, як і заручника Метродора, а Тіргатао знову оголосила Сатирові нещадну війну. Той не витримав нападів і невдовзі помер, а трон посів його син Горгіпп, котрий особисто прибув до Тіргатао зі щедрих дарами й запросив миру. Та прийняла дари, так скінчилася ця кривава й спустошлива війна. Розповідь ілюструє непрості стосунки між доволі численними індоарійськими племенами — *сіндо-меотами* й тисячолітнім Боспорським царством. Горгіпп, судячи з усього, правив недовго, але вчені схильні гадати, що саме за Горгіппа Сіндику було приєднано до Боспорської держави і що саме він заснував Горгіппію — столицю сіндських царів.

Ще одне ім’я Діви-Деві-Кань в Індії — *Ума*, тож *Умань* і річки *Ума* й *Уманка* теж стають сюди. Назва *Умань* вважається похідною від назви річки *Уманка* (у літописах *Ума*; річка *Уманка* є і на Житомирщині), на якій стоїть. Але насиченість України, надто Черкащини, зокрема, “дівиними” й “дівочими” назвами дозволяє гадати, що й тут відбилося шанування Діви-Деві, яка в Індії має ім’я *Ума*, що передає її особливу іпостась, пов’язану з мудрістю. І українські казки знають дівчину-семилітку, мудру й кмітливую, що розгадує складні загадки, долає нелегкі випробування і з нею одружується цар. Це неабияк перегукується з міфами про Шіву та його дружину Уму, яка нечуваним подвижництвом здобула прихильність Шіві, стала його дружиною і народила могутнього Сканду — дитину-богатира, котрий на сьомий день свого життя здолав злого демона Тараку, що нещадно гнобив світ і богів. Ума вважається уособленням мудрості, вона не раз розгадувала загадки, які не могли розгадати ні боги, ні сам Індра — цар богів. Тож ім’я *Ума* споріднюють з рос. *ум* і укр. *розум* (пор. прізвище *Семірозум*). Не випадковими з огляду на це видаються й дві знакові для України назви, які сусідують і надто пояснюють одна одну — *Умань* і *Софіївка*. Бо *софія* теж *мудрість*, причому божественна.

Гаурі й Томара. Ще одне ім'я Діви-Деві в Індії — *Гаурі* відбите в Україні в імені *Гурандухт* “Дочка Гуран”, яке мала дружина грузинського царя Давида Будівничого (1073—1125) й сестра половецького князя Кончака й тітка *Кончаківни* — невістки новгород-сіверського князя Ігоря, оспіваного в “Слові”. Де *Гуран* — місцевий різновид одного з імен богині-воїтельки Деві-Діви — *Гаурі*, а *духт* “дочка” (санскр. *духтітар*, іран. *духт-дохт*), наявне і в імені знаменитої принцеси *Турандот* (*Турандухт*) “Туранської дочки”, “Туранської дівки”. Ім'я *Гурандухт* означає “Дочка Гуран-Гаурі”, тобто “Дочка Деві-Діви”, воно індоіранське, а не тюркське, хоча з тюркських мов намагаються пояснити всі половецькі реалії, як правило, невдало.

Ще одне ім'я Діви-Деві в Індії — *Томара*. Вітчизняна історія знає українську шляхту половецького походження — *Томари*, яка дала Україні мужніх козаків, кошових отаманів, козацьких полковників, дипломатів і навіть сенатора й кийвського градоначальника. Причому українські Томари мають за Гімалаями своїх кровних родичів — раджпутський рід *Томари*, з якого походили царі, що у VII—XII ст. правили князівством у Делі, нинішній столиці Індії. З раджпутсько-половецьких Томарів і походила Гурандухт — дружина грузинського царя Давида Будівничого і прабабуся знаменитої грузинської цариці Тамари (*Тамар*), ім'я якої і відбило належність до славного половецького роду. Гурандухт — сестра половецького князя Кончака й тітка Кончаківни, невістки новгород-сіверського князя Ігоря, тож і Кончаківна — томарчанка. А що й сам Ігор на ¾ половчанин, тож і вибір його не випадковий. У полтавських поміщиків Томарів певний час жив і навчав їхніх дітей Григорій Сковорода.

Хоча вважається, що половці — тюркомовний народ, але тюркські мови назву *Томара* задовільно не пояснюють. Зате в санскриті *tomara* означає “спис”, а *тома-ри* “списники”. Чоловіче воїнське ім'я *Томар* “Списник” означає Шіву, а жіноче *Томара* “Списниця” — його войовничу дружину, яка на терені України має інші численні імена. Як богиня-воїтелька вона зображається в Індії з різноманітною зброєю у десяти руках, що символізує захист десяти сторін світу (8 сторін світу, верх і низ). В одній з її рук — тризубець, ще в одній — спис. Зображається вона і дворукою, лише зі списом, і саме такі її зображення характерні для херсонеских монет III-II ст. до н. е.

Амма-Амба й Мата-Матар-Матрі

В Індії Діва-Деві-Махеші має також імена *Амма* й *Амба* “Мати”. *Амма* загальне означення богинь, які функціонують як іпостасі богині-матері під іменами *Елламма* “Мати села”, *Маріямма* “Мати дощу” (пор. італ. *Mamma Maria* “Мати Марія”), *Канніямма* “Мати-цнотливість” (досл. *Канья-мати*), *Хуліямма* “Мати-тигриця”. Вони суворі й різні, вимагають вмиловствлювальних жертв (навіть кривавих), здатні насилати хвороби (віспи, холеру, жовтуху), різні

стихійні лиха. У своїх милостивих іпостасях вони допомагають породіллям, оберігають людей і худобу від недуг, забезпечують врожай і добробут. Санскр. *амма* “мати” відбите в терміні *амазонка* (*амма+джа*) “донька Амми-Матері”, де *джа* “народжений, народжена”, відбите як *дзе* в грузинських прізвиськах. Боспорські написи знають чоловічі імена *Аміон*, *Амміон*, *Мамій* і жіночі *Ма*, *Амма*, *Аммія*, *Амасія*, *Мамія*. Ім'я *Амба* відбите в назві річки й села *Омбиш* на Чернігівщині.

Означеннями Діва-Деві-Махеші й синонімами до її імен *Амма* й *Амба* є *Ма-Мата-Матар-Матрі* “Мати”, *Махаматрі* “Велика мати” й *Матрідеві* “Мати-богиня”. В Умані засвідчене неprozore для дослідників українське прізвисько *Матирдей*, споріднене з інд. *дев* “бог” має українську форму *дей*, відбиту в боспорських іменах *Балодей* і *Сакдей* “Могутній бог” і сучасному українському прізвиську *Дей*. Санскр. *Матрідеві* й укр. *Матирдей* тотожні, вони означають людину, яка глибоко шанує, боготворить і рідну матір, і матір-богиню. Синонім до *Матрідеві-Матирдей* — ім'я *Матрічета* “Який-Яка шанує матір”, де санскр. *чета* споріднене з укр. *штити* “шанувати” (рос. *читать, почитать, почет*).

Віндійських мовах *Ма-Мата-Матар-Матрі* “Мати” має і різновид *Майя*, наприклад, *Тангамайя* “Ганга-мати” — шанобливе означення священної Ганги (пор. рос. *Волга-матушка* й *Амур-батюшка*). Можливо навіть, що в боспорському написі *Майя*, *дружина Калія* жіноче ім'я *Майя* й чоловіче *Калій* утворені від двох різних імен богині Діви-Деві — *Ма* “Мати” й *Калі* “Чорна”, де *Майя* “Дочка Матері”, а *Калій* “Син Калі”. На Чернівецьчині є річки *Матка* й *Мотрина* (тут і гора *Мотрина*), на Хмельниччині — *Матірка-Матерка*, притока Дністра, на Сумщині — *Мотир*, рукав Псла, *Мотря* в селі Яреськи на Полтавщині, село *Мотрунки* на Житомирщині. Сюди ж стає жіноче ім'я *Мотря* і похідні від нього прізвиська: *Мотрук*, *Мотрюк*, *Мотрин*, *Мотринчук*, *Мотрич* і *Мотриченко*.

Тож на всі сто, як кажуть, виявилася слушно українська примовка *Катерина — Материна*, а *я батьків син*, яка, власне, й напоумила глибше дослідити давнє й славне жіноче ім'я. І якщо ім'я *Катерина* утворене від імені знаменитої богині Гекати й означає *Гекатина* чи *Донька Гекати*, то інше популярне ім'я її — *Мати*, *Матір* мало б дати життя жіночому імені *Материна* “Донька Матері”, тожне “Донька Гекати”. І таке ім'я справді засвідчує боспорський напис № 876 III ст. до н. е. з Керчі, даючи ім'ясполучення *Материна*, *дочка Діонісія*. *Діонісій* означає “Син Діоніса”, Діоніс — син Семели-Землі й Зевса, він тотожний індійському Шіві-Рудрі-Врішу, тобто Роду-Влесу-Велесу, жіночою іпостасю якого і є Діва-Деві-Геката-Артеміда-Мокоша-Матрі-Мати.

Усе сказане наочно ілюструє ім'я і прізвисько званої сучасної української письменниці — *Катерина Мотрич*. А дослівно й первісно — *Катерина Материна*.

Криштоф Косинський. Він був першим

Марина КІРЮХІНА,
Едуард КІРЮХІН

Далекого 1593 року із Запоріжжя виступило дивне військо. Розділившись на два загони, козаки рухалися вздовж Дніпра, як багатьом тоді здавалось, у таємничу невідомість. Одна частина пливла на човнах-чайках, надійно приховавши від спостережливого ока збройні припаси й артилерію. Друга половина просуvalася ледь помітними степовими стежками. Тут були різні добровольці, так звані “охоче комонні”, реєстрові козаки і просто повстанці, яких об'єднував вільний дух. Усі вони вирішили у непростий час підняти шаблю за Україну і справедливість, ризикнувши своєю головою. Ну що ж: “Козак не без долі, бог не без милості”.

На Волині, на Київщині та Брацлавщині вже третій рік йшла кривава боротьба між козаками та повстанцями з одного боку та шляхтою, магнатами і їхньою челяддю з іншого. Полум'я війни то затухало, то спалахувало з новою, ще більшою силою.

Очілником повстанського руху був козацький гетьман Криштоф Косинський, людина, якій несправедливо не віддано належне українською історією. Вважається, що саме він, К. Косинський — перший козацький гетьман в історії України, який підняв козаків і значну частину Речі Посполитої на боротьбу за національну свободу і проти феодално-панського свавілля.

Приводом до повстання було те, що Косинський зі своїми козаками досить вдало брав участь у війнах 1580-х років. За це король Речі Посполитої нагородив їх землями понад річкою Россою. Але Черкаський староста, магнат Олександр Вишневецький, сам претендував на ті “обезлюднені” землі. Це призве-

ло до конфлікту між Косинським і його побратимами по зброї з одного боку і між магнатом Вишневецьким і шляхтою, що його підтримувала, з іншого.

Загони Косинського, уміло використавши давню козацьку тактику, з'єдналися біля Черкас і взяли місто в облогу. З човнів по ставці Олександра Вишневецького потужно билася легка козацька артилерія. Місто охоплювала паніка. З суші теж вдарили повстанські гармати. Вишневецький вирішив вдатися до хитрощів і підступності, оскільки розумів, що цей бій під Черкасами лише початок великої народної бурі. Україна була готова до повстання.

Зачинившись у гарно укріпленому Черкаському замку, місцевий староста Олександр Вишневецький постійно радиться зі своїм оточенням. Він вирішує обезголовити повстанців, сподіваючись, що все поступово уляжеться. Вишневецький писав королю, що цього разу Косинський налаштований серйозно і вже думає не про спустошення панських маєтностей, а про те, щоб “вивернути до ґрунту все пограниччя і нас усіх побити”. Після безперервного обстрілу з Дніпра і суші Черкаського замку староста Вишневецький направляє до гетьмана Косинського свого посланця і пропонує особисті переговори. Козацький гетьман згоджується на таку небезпечну пропозицію шляхти. Вирішили їхати безпосередньо в замок. Узнявши з собою маленький загін зі 150-ти найвідданіших козаків, Косинський прибуває до Вишневецького. Починаються важкі переговори...

Але, незважаючи на особисті гарантії, які староста і дворянин Олександр Вишневецький надав козацькому гетьману, під час переговорів виникає суперечка між Косинським і челяддю можновладця.

Будучи державною особою, декларуючи постулат: “Слово шляхтича не дим”, він сам спровокував сварку. Хроніст Речі Посполитої Іохим Бельський прямо вказує, що вбивцями Криштофа Косинського були “слуги князя Олександра Вишневецького”.

Всупереч очікуванням верхівки Речі Посполитої із загибеллю Косинського повстання не припинилося. Восени 1593 року козацько-повстанські загони дійшли до Києва й узяли його в облогу.

Криштоф Косинський розумів, що козаки були великою силою, він зумів розпочати й організувати боротьбу зі шляхтою за вольності та права козаків й українського народу загалом. На жаль, відомо про нього небагато. Родом він був із під сучасного Бреста, син дрібно-українського шляхтича. Дитинство та юність майбутнього гетьмана промайнули серед мальовничої природи Західного Полісся.

У молоді роки подався шукати щастя й долі на Запорожжя, де згодом здобув великий авторитет. Був сміливий і розумний, навіть старі козаки зважали на його поради. Існує думка, що саме Криштоф Косинський перший підняв шаблю і булаву гетьмана козаків на захист знедоленого народу України. Не забуваймо про це.

На землі доблесного воєводи Івашка Преслужича

та називалася “Пушкарнею” (назва збереглася і понині), бо ще минулого століття тут працювали кузні; правда, тоді вони кували вже не гармати, а господарський інвентар: плуги, борони, підкови для коней. Південно-східна частина називалася “Мельники” (бо на річці Ліберці був водяний млин). Далі на південь — “Стависько” (бо у ставках розводили рибу).

На зламі XVIII—XIX ст. не було окремого адміністративного поділу на Олеську і приміські села Теребежі, Циків, Волуйки. Загальна нумерація осель починалася від замку і тривала аж до Гірняків (це присілок села Волуйки). Кількість будинків перевищувала 500. Енциклопедичний довідник 1900 року засвідчує, що в Олеську мешкало 3643 особи.

1891 року тут збудували церкву Успіння Пресвятої Богородиці ГУКЦ, а 1898 рік — дата заснування першого у Східній Галичині товариства “Сільський господар”. Ця хліборобська організація допомагала зuboжілим селянам, навчала їх господарювати.

1910 рік характерний для Олеська тим, що був збудований “Народний Дім”, де розмістилися “Просвіта”, інші громадські організації, почалося навчання всіх дітей і у но-

вому приміщенні двоповерхової 4-класної народної школи.

У XIX ст. найпоширенішими прізвиськами в Олеську і околицях були Максимович, Мандюк, Турчиняк, Павлик, Сумик, Гриневич, Грицина, Денешук, Данилевич, Просович.

Автор скрупульозно розмірковує про походження прізвищ. Деякі з них вказують на професію, рід занять. Приміром, Беднарьські, Масловські. Перші були виробниками бочок, тобто бондарями. Другі виробляли масло або займалися його доставкою до двору.

Прізвисько Курилко пристало до людей, які випалювали цеглу (“курили цеглу”); прізвисько Кітлярчук — до тих, що робили котли.

Прізвиська олесан і селян формувалися від імені батька: Мартинович, Якимович, Грицина; від прізвиська батька: Сумики — діти Сума, Турчиняки — діти Турка (імовірно княжого невольника, взятого в полон на війні, який осів в Олеську).

Прізвисько Вернюк можна трактувати як той, що вернувся. Прізвисько Манус литовського походження: мабуть, воно прийшло з литовцем, який був або дружинником князя, або ж його невольником.

“Вона встигає навчатися, писати наукову роботу, викладати, створювати пісні, готуватися до концертів, гастролювати, збирати фольклор...”

Наталія ГУБА

«Я вірю в Бога, люблю людей, а надіюся тільки на себе...»

Молоду, але досить відому й успішну виконавицю народних пісень Руслану Лоцман вважають продовжувачкою школи видатної артистки Ніни Матвієнко. У свої 24 роки дівчина навчається, викладає, збирає український фольклор, пише власні тексти й музику до них і займається сольною кар'єрою.

Руслана — переможниця всеукраїнських і міжнародних конкурсів, її добре знають не лише на вітчизняній сцені, а й за кордоном. Особливість творчості цієї дівчини — неповторний тембр її голосу, неординарна сучасна подача старовинних пісень. Нещодавно видала перший сольний альбом «Обіймаю Україну!», про нього та життєвий шлях співачки наша розмова.

— Пам'ятаю, ще в 10 класі, в науковій роботі для Малої академії наук про збереження пісенних скарбів у селі Сигнаївка, написала: “Мрію стати співачкою, як Раїса Кириченко, Ніна Матвієнко, щоб довести, що українська пісня — це завжди актуально. І ця робота — перший крок до моєї мети”. Тоді, коли я писала цю роботу, навіть подумати не могла, що познайомлюся з Ніною Матвієнко і навчатимуся в неї вокального мистецтва, — каже Руслана.

На вступний іспит до Національного університету культури і мистецтв Руслана Лоцман прийшла просто заради цікавості. Як з'ясувалося — не дарма. Приймальна комісія оцінила сильний і красивий голос абітурієнтки, і єдину з курсу направила в клас до Ніни Матвієнко. Чотири роки Руслана навчалася у народної співачки, переймаючи безцінний досвід.

Студентські роки — сила яскравих спогадів і перші сходинки до великої сцени. Уже на другому курсі університету Руслану відзначили за кращу інтерпретацію народної пісні в сучас-

ній естрадній музиці в Рівному, на “Шоу — Західний регіон”. Незабаром запросили до участі у фестивалі “На Івана Купала” в Польщу та на “Шевченко-Фест” до Львова. А потім одна за одною перемоги. На 5-му ювілейному фестивалі авторської пісні “Срібні струни” Руслана стала кращим автором-виконавцем, виборола перше місце в конкурсі “Чарівна свічка” та гран-прі на фестивалі “Весна—2007”. Торік брала участь у Всеукраїнському пісенному марафоні “Пісня єднає нас”, який увійшов до книги рекордів Гіннеса як найдовший співочий марафон у світі.

Потім “Планета юності” в Естонії, де отримала 1 премію; Європейський фестиваль музики у Франції (м. Париж); пісенно-поетичний конкурс “Журавли над Росією”, присвячений 65-річчю Великої Перемоги в Москві, де її авторську пісню визнали кращою.

Із нагоди 20-ї річниці Незалежності України вийшов сольний диск Руслани Лоцман “Обіймаю Україну!”. Він об'єднав нові та написані ще за шкільних

і студентських років її авторські пісні, серед яких “Заспіваймо від серця”, “Заплакане кохання”, “Егоїстка”, “Щира українка”. А ще в ньому зібрано багато пісень із різних куточків України. Наприклад, “Із-за гори” — старовинна народна пісня з Полтавщини, “І на тім боці, на толоці” з Черкащини, а “Ой гой-я, гой-я” з Івано-Франківщини.

“Обіймати” Україну Руслана почала з рідної Черкащини. Хвиля концертів прокотилася по селах Шполянського району: Матусів, Сигнаївка, Лебедин... Далі чудовий концерт у Білій Церкві, потім у Черкасах. Презентація відбулася в залі обласної філармонії за участю Черкаського народного хору та Симфонічного оркестру.

Почути чудовий спів Руслани мали мешканці та гості столиці, які завітали в Пирогове на Покрову. Саме там співачка презентувала диск, за що отримала орден Всеукраїнського козацького війська “За вірність козацьким традиціям”.

— Після концерту в Черкасах мене запросили на фестиваль

“Наша спадщина” до Нью-Йорка, де ми разом із Черкаським народним хором дали концерти перед українською діаспорою та в музеї мистецтв. Згодом мені пощастило поїхати у складі делегації української інтелігенції у Страсбург і виступати в Європарламенті. Також побувала з концертною програмою у Литві, Латвії, Молдові, Росії, Білорусі. Всюди нашу українську пісню знають і люблять, а українців поважають.

Нині Руслана Лоцман готується до захисту дисертації в НПУ імені М. Драгоманова, де нині навчається в аспірантурі й викладає.

Дивлячись на цю тендітну дівчину, дивуюся, як вона встигає навчатися, писати наукову роботу, викладати, створювати пісні, готуватися до концертів, гастролювати, збирати фольклор... Ще й переконує, що від усіх цих занять отримує задоволення та натхнення.

Одна з найзаповітніших мрій Руслани — зробити сольний концерт у Палаці “Україна” за участю провідних колективів, з якими нині співпрацює. Зараз співачка працює над наступним альбомом, який відрізнятиметься від попереднього.

— Якщо перший диск охоплював різні напрями, періоди й регіони України, то наступний збере пісні одного напрямку, і звучатимуть вони в одному стилі. Це народні пісні, але в сучасному, незвичному дотепер аранжуванні. Хочу спробувати себе в екстраординарних стилях. Нині шукаємо, в якому з них народна пісня звучатиме краще: джаз, поп, рок чи щось інше. Зараз працюю над сучасним аранжуванням до пісні “Туман яром” і записом нових авторських пісень...

Побажаємо Руслані успіхів, натхнення і перемог, чекатимемо її нових пісень і концертів.

Фестиваль українсько-шведської рок-дружби

Георгій ЛУК'ЯНЧУК
Фото автора

У Києві відбувся рок-фестиваль “Рок'n'Січ”. Протягом двох днів пішохідний міст через Дніпро на Труханів острів нагадував мурашину дорогу, по якій снували гурти шанувальників рок-музики. Як правило, кожен другий був у чорній майці із зображенням улюбленого рок-гурту. Прихильники вітчизняного року були у вишиванках. Також відбулася виставка різноманітних моделей мотоциклів. Атмосфера свята була дружньою і чемною. Дійство відбувалося на двох сценах водночас, тому перед фанатами рок-музики стояла непроста дилема: чи віддати перевагу поп-року, серед яких були такі популярні вітчизняні гурти, як “ТНМК”, “ВВ”, “С.К.А.Й”, “Крихітка”, “ТарТак” “БумБокс”, чи піти до другої сцени, де були широко представлені різноманітні течії серйозного року, серед яких українська легенда — гурт “Кому вниз” та багато вітчизняних гуртів різноманітних напрямів. Глядачі встигали побувати на обох майданчиках. Фанати європейського року відвели душу в субо-

ту на “Helltrain”, а в неділю справу успішно завершив легендарний

“Tiamat”. Свято українсько-шведської дружби вдалося на славу.

У родинному колі — сузір'я національних культур

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

У Дубні відбувся обласний фестиваль національних культур “У родинному колі”, на якому представники різних національностей, що мешкають на Рівненщині, ознайомили земляків із традиціями, обрядами й талантами національних меншин краю.

Програма фестивалю була насичена різноманітними заходами. Спочатку — святкова хода учасників у національних костюмах. Потім — урочисте відкриття містечка “Дружби народів”, де кожен етнос представив найкращі зразки національної творчості, побуту, старовинні ужиткові речі й одяг, відбулися майстер-класи із виготовлення національних сувенірів.

У концертній частині фестивалю взяли участь колективи Дубенського чеського товариства “Стромовка”, Громадської організації “Рівненська єврей-

ська громада”, Громадської організації “Товариство німців “Відергебурт”, Громадської організації “Рівненська обласна вірменська громада “Наїрі”, Товариства польської культури на Рівненщині імені Владислава Станіслава Реймонта, Товариства польської культури Здолбунівщини, Товариства польської культури Дубенщини, Рівненської обласної громадської організації “Російський культурний центр”.

Фестиваль “У родинному колі” не випадково відбувається саме в Дубні, адже дружні стосунки різних народів, що формують громаду міста, перевірені сотнями років спільної історії. Сьогодні Дубно — одна велика родина українців, поляків, чехів, росіян, євреїв, вірменів, циган. Кожен із цих народів збагатив місто своїми культурними традиціями, самобутністю, неповторним національним колоритом. І це наш спільний дім, який маємо любити, шанувати і примножувати.

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото Євгена БУКЕТА

За словами організаторів Тетяни та Юрія Логущів, для яких конкурс є справою життя, цього року надійшло близько 6 тисяч творів українською мовою. Прискипливому журі було непросто обрати найкращих у номінаціях “Романи”, “Кіносценарії”, “П’єси”, “Пісенна лірика” (окремо у цих номінаціях нагороджуються твори для дітей). І ось після тривалих дискусій і словесних баталій визначено “оскароносних” переможців. Урочиста церемонія була пересипана виступами Марії Бурмаки, Іларії, гурту “Кому вниз”, “Райгород”, дитячих колективів, декламуванням творів Тараса Шевченка, врученням різноманітних спецвідзнак. У рамках літературного свята відбулося погашення марки “Петриківський розпис” на честь “Коронації”, а також організатори оголосили про початок конкурсу до 200-ліття Тараса Шевченка.

Головну перемогу здобув Б. Коломійчук за роман “Людвисар”, II премія дісталася М. Троян (роман “Обліковець”), а III — Т. Велімовій (“Київ. UA”). Обираючи кращі “Прозові твори для дітей”,

Коронована палітра літератури

“Коронація слова”, покликана популяризувати українську книгу й засівати літературну ниву новими талановитими іменами, утриннадцяте оголосила переможців. “Коронація слова” — конкурс, який укотре підтверджує, що сучасна українська література та сучасне українське мистецтво не поступаються кращим європейським зразкам і приречені на успіх та визнання. Серед інформаційних партнерів конкурсу — тижневик “Слово Просвіти”.

журі просто розгубилося, адже підходи до оцінювання виявилися різними. Ось що каже **Наталія Позняк-Хоменко**, голова журі у номінації “Прозові твори для дітей”:

— Оцінюючи твір, я керуюся такими критеріями: герой на початку твору має психологічно відрізнятися від героя в кінці, він має розвинутися і стати іншим. Так само читач має пережити певні метаморфози і відрізнятися від читача, який перегорне останню сторінку. Серед членів журі точилися дискусії, адже одні відстоювали думку, що твори мають бути кінематографічними, а на якість слова менше звертали увагу. Я ж відстоювала те, що якщо це “Коронація слова”, то варто наголошувати на чітко вибудованому сюжеті, розвитку героїв. Серед творів, які відповідали цим характеристикам: “Аїхо” О. Фариняк (I премія) — найдосконаліший стилістично і з точки зору сюжету. Закидали, що у ньому немає національної складової, що це фентезі, але у цьому жанрі авторка була справді на висоті. Також мені сподобався ро-

ман “Янголи Києва” С. Ковриги. Там порушена актуальна проблема захисту історичного середовища Києва. І написаний дуже щемливо і сентиментально. Щодо “Заклятого міста” О. Гавроша, то автор узяв сюжети з карпатських казок, поєднав їх і створив цікавий, парадоксальний твір. Усі “короновані” твори дуже цікаві, але вимагають доопрацю-

вання перш ніж потраплять до читачької аудиторії.

Також члени журі бідкаються, що видавництва більше цікавляться “дорослою літературою”, а твори для дітей залишаються за бортом і не викликають такого інтересу серед видавців.

Сергій Куцан, член журі у номінації “Прозові твори для дітей”:

— Серед членів журі точилися ідеологічні суперечки щодо того, чи може твір бути вірцевим, чи має він виховний підтекст, чи він на часі. Особисто я надіслав на конкурс твір для дошкільнят “Пірат”, який подали на спецномінацію. У цьому жанрі, на жаль, працює дуже мало людей. Твори для дошкільнят — важлива тема, про це ми неодноразово говорили з організаторами конкурсу. Вони зізналися, що дитячі видавництва неактивні, дитяча література не у фокусі уваги.

У номінації “Кіносценарії” I премію отримав **О. Ганзенко** за твір “Юля на малює краще”, II — **А. Тимчишин** (“Він. Вона. Львів”), III — **Х. Погоржельська** (“Три людини, два світи”). А серед “Кіносценаріїв для дітей” журі обрало “Гудзи-Мудзи Королеву Країни Загублених Гудзиків” **Ланни Ра. Андрій Тимчишин** поділився враженнями від участі у конкурсі та планами на майбутнє: “Це дуже демократичний конкурс, який багатством письменникам-початківцям відкриває дорогу в самостійне літературне життя. Мій твір — це мелодраматична історія про двох молодих людей, які приїжджають до Львова, де відгороджуються від глобалізованого світу і шукають шлях один до одного. Зараз я працюю над твором, який присвячений творчості відомого скульптора Пінзеля”.

У номінації “Пісенна лірика” першість здобув **Є. Цимбалюк** (“Три сльози — три жарини”), який щемливо висловився про те, що лише тоді, коли у лірики виростають крила, народжується пісенна лірика. Злети своєї душі подарувала **Тетяна Череп-Пероганич**, дипломант у номінації “Пісенна лірика”:

— Я вклала у вірш “Не мені” частинку своєї душі. Це історія про кохання, — його не можна назвати нещасливим, тому що жінка, навіть розлучаючись, бажає коханому хорошій долі.

У номінації “П’єси” перемогла **Н. Тубальцева** (“Золотий поріг”), а II і III місце посіли **Д. Єльніков** (“Каньйон Людей, або ж Дворище”) та **В. Рибачук** (“Моя Монро”). Серед п’єс для дітей члени журі вподобали “Цап-цар” (**В. Читай**).

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛІМАХ
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Інтернет-редактор
Олександр ЛИТВИНЕНКО
279-39-55

Черговий редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у червні — 21 200

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

